

Directie Regionale Zaken

VERZONDEN 0 6 JUL 2006

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

NAM B.V.
De heer ir. J.W. Resink
Postbus 28000
9400 AA ASSEN

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
05-01-2006	EP200512207537MW	DRZ/06/2589/HD/SM	23 juni 2006
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Natuurbeschermingswet; vergunning; Waddenzee en Lauwersmeer; activiteiten gaswinning locatie Moddergat		050-5992327	3

Geachte heer Resink,

Bij brief van 5 januari 2006 verzoekt Nederlandse Aardolie Maatschappij B.V. (hierna: NAM) om een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (hierna: Nb-wet 1998) voor de winning van gas en de daarmee verband houdende activiteiten op de locatie Moddergat.

Procedureel

Uw aanvraag is op 6 januari 2006 door de directie Regionale Zaken Noord van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (hierna: LNV) ontvangen. Bij brief van 16 januari 2006 (kenmerk: DRZ/06/241/SM) heb ik de ontvangst van uw aanvraag bevestigd.

Conform artikel 41, lid 1, van de Nb-wet 1998 heeft u binnen uw aanvraag uw belang bij het verlenen van de vergunning gemotiveerd.

Bij besluit van 29 november 2005 (Staatsblad 2005, nr. 594) is het Besluit vergunningen Nb-wet 1998 (hierna: Besluit) (Staatsblad 2005, nr. 437) op 30 november 2005 in werking getreden. De in dit Besluit specifiek opgesomde activiteiten worden aangemerkt als handelingen als bedoeld in artikel 16, lid 6, van de Nb-wet 1998 en projecten of andere handelingen of categorieën van gebieden als bedoeld in artikel 19d, lid 3, van de Nb-wet 1998.

In artikel 2 sub k van voornoemd Besluit wordt: "activiteiten met betrekking tot opsporing, winning en opslag van diepe delfstoffen;" genoemd. De activiteiten waarvoor u vergunning aanvraagt vallen onder de activiteiten als bedoeld in vorenstaand artikel. Derhalve is de minister van LNV het bevoegd gezag met betrekking tot het in behandeling nemen en besluiten op onderhavige aanvraag.

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit
Directie Regionale Zaken
Vestiging Noord
Cascadeplein 6
Postadres: Postbus 30032
9700 RM Groningen
Telefoon: 050-5992300
Fax: 050-5992399
Web: www.minlnv.nl

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
23 juni 2006	DRZ/06/2589/HD/SM	2

Bij brief van 7 april 2006 is u op grond van artikel 4:5 Awb om aanvullende informatie gevraagd met betrekking tot de bruine en blauwe kiekendieven in het Lauwersmeer. Deze informatie heb ik bij brief van 14 april 2006 van u ontvangen.

Bij besluit van 15 april 2005 (nr. E/EP/RE/5018803, Staatscourant 29 april 2005, nr. 83) hebben de ministers van EZ, VROM, LNV en V&W de Rijksprojectenprocedure (Wet op de Ruimtelijke Ordening, artikel 39a e.v.) van toepassing verklaard op gaswinning onder de Waddenzee. Onderhavig besluit is één van de besluiten als bedoeld in WRO art. 39i, eerste lid, die vereist zijn voor de uitvoering van dit Rijksproject. Op grond van art. 39k van de WRO is onderhavig besluit daarom voorbereid met toepassing van de uniforme openbare voorbereidingsprocedure als bedoeld in afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht en de bijzondere regels in art. 39k van de WRO.

De minister van Economische Zaken heeft als projectminister een gecoördineerde voorbereiding van de besluiten als bedoeld in WRO art. 39i, eerste lid en het Rijksprojectbesluit bevorderd. Dit besluit is tegelijk met het Rijksprojectbesluit en de besluiten als bedoeld in WRO art. 39i, eerste lid, als volgt voorbereid:

- op 18 april 2006 is door de projectminister een ontwerp van het besluit aan NAM B.V. gezonden;
- op 18 april 2006 is een kennisgeving met betrekking tot het ontwerp gepubliceerd in de Staatscourant; kennisgeving heeft ook plaatsgevonden in enkele huis-aan-huisbladen en regionale dagbladen;
- het ontwerp van het besluit heeft van 19 april tot en met 30 mei 2006 ter inzage gelegen bij de ministeries van EZ, LNV en V&W, de provincies Fryslân en Groningen, Waterschap Noorderzijlvest, Wetterskip Fryslân en de gemeenten Dongeradeel, de Marne en Kollumerland en Nieuwkruisland;
- er zijn twee openbare hoorzittingen georganiseerd, op 11 en 12 mei 2006, waarbij de mogelijkheid werd geboden mondeling zienswijzen naar voren te brengen.

Op grond van WRO art. 39n worden dit besluit, de overige besluiten als bedoeld in WRO art. 39i, eerste lid, en het Rijksprojectbesluit gelijktijdig door de projectminister bekendgemaakt.

Besluit

Ik ben van mening dat met de door u uitgevoerde passende beoordeling (in samenhang met de passende beoordelingen die in het kader van de PKB Derde Nota Waddenzee en het Rijksprojectbesluit) als bedoeld in artikel 19f, van de Nb-wet 1998, de zekerheid is verkregen dat op grond van de best beschikbare informatie er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat de aangevraagde activiteiten, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone. Deze conclusie geldt onder de aangegeven mitigerende maatregelen, het "hand aan de kraan systeem" en de deels daartoe geformuleerde vergunningvoorschriften. Gelet hierop verleen ik u de gevraagde vergunning.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
23 juni 2006	DRZ/06/2589/HD/SM	3

De vergunning heeft, meer specifiek, betrekking op het op de locatie Moddergat repareren van twee putten, de winning van gas onder de Waddenzee met inachtnaam van het monitoringsplan en het te zijner tijd uitvoeren van een extra exploratieboring, alsmede de abandonnering van de locatie, zulks in de omvang, opzet en op de locatie zoals aangeduid in uw aanvraag.

Voor een weergave van de inhoud van de aanvraag, de relevante wet- en regelgeving alsmede het toepasselijk beleid verwijs ik naar bijlage 1 van dit besluit. In dezelfde bijlage treft u voorts mijn inhoudelijke overwegingen aan.

Bijlage 2 bij dit besluit bevat een overzicht van stukken welke tezamen de passende beoordeling als bedoeld in artikel 19f van de Nb-wet 1998 bevatten.

Bijlage 3 bevat het monitoringsplan.

De tekst van bijlage 1 alsmede de inhoud van de in bijlage 2 vermelde rapporten, alsmede bijlage 3, maken, voor zover niet strijdig met deze vergunning, onderdeel uit van onderhavig besluit, echter met betrekking tot het MER uitsluitend voor zover het de beschrijvingen betreft die relevant zijn met betrekking tot een beschrijving van de effecten en de beoordeling ervan in het kader van de uitgevoerde passende beoordeling.

Voorschriften en beperkingen

Ter bescherming van de in de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone, alsmede vanuit de voormalige aanwijzingen van de Waddenzee, Kwelders langs de noordkust van Friesland I en Lauwersmeer als natuurmonument, geldende natuurlijke kenmerken en (kwalificerende) waarden, verbind ik aan deze vergunning de volgende voorschriften en beperkingen.

1. Algemeen

- 1.1. De vergunning staat op naam van NAM en kan gebruikt worden door medewerkers of in opdracht van NAM meewerkende personen. NAM blijft verantwoordelijk voor een juiste naleving van deze vergunning.
- 1.2. Het tijdstip waarop het aanleggen en het in gebruik nemen van de onderhavige productielocatie, respectievelijk winning, het boren van een nieuwe put, alsmede de abandonnering daadwerkelijk wordt gestart dient minimaal 4 weken voor de aanvang te worden gemeld aan de minister van LNV.
- 1.3. Het aanleggen en het in gebruik nemen van de onderhavige productielocatie, respectievelijk winning, het boren van een nieuwe put, alsmede de abandonnering dienen overeenkomstig de ingediende aanvraag (kenmerk EP200512207537MW) en bijbehorende bijlagen - voor zover niet strijdig met onderhavige vergunning - te worden uitgevoerd. Het voornemen tot het uitvoeren van een activiteit in afwijking van de aanvraag dient terstond te worden gemeld aan de minister van LNV en kan plaatsvinden na verkregen instemming van de minister van LNV, echter slechts in die gevallen waarin deze afwijking geen

Datum
23 juni 2006

Kenmerk
DRZ/06/2589/HD/SM

Vervolgblad
4

aantasting veroorzaakt ten opzichte van de uitvoering conform de oorspronkelijke aanvraag.

2. Monitoring

- 2.1. Het monitoringsplan is goedgekeurd onder de in paragraaf "Overwegingen" (bijlage 1) aangegeven voorwaarden.
- 2.2. Voorafgaand aan de gaswinning stelt NAM, ter uitvoering van het monitoringsplan, een monitoringsprogramma op, geldig voor de duur van steeds 6 jaar en welke voorafgaand schriftelijke instemming behoeft namens de minister van LNV. Eventuele tussentijdse wijzigingen in het monitoringsprogramma behoeven eveneens dergelijke voorafgaande schriftelijke instemming.
- 2.3. Het monitoringsprogramma bevat een gedetailleerd programma, met daarin de relevante te monitoren biotische en a-biotische factoren, zodanig in frequentie, dekking en frequentie van rapporteren, dat daarmee vastgesteld kan worden of er dreiging is van aantasting van de natuurlijke kenmerken en waarden van de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone door de onderhavige gaswinning alleen of door cumulatie van gaswinning met andere invloeden.
- 2.4. NAM draagt zorg voor het instellen van een begeleidingscommissie en is verantwoordelijk voor en draagt zorg voor monitoring overeenkomstig het onder voorschrift 2.1. bedoelde monitoringsplan en het onder voorschrift 2.2. bedoelde periodieke monitoringsprogramma. Voorafgaand aan de gaswinning wordt door NAM in het gebied waarop de bodemdaling betrekking heeft de nulsituatie vastgelegd met betrekking tot de onder 3.2. genoemde aspecten (nader uitgewerkt in tabel 2 van Bijlage 1), waaronder een Waddenzee brede bepaling van de oppervlakte wadplaat op basis van beschikbare lodinggegevens en recente luchtcartografie.
- 2.5. NAM rapporteert jaarlijks over de uitkomst van de uitgevoerde onderzoeken conform het monitoringsprogramma.
- 2.6. NAM brengt deze rapportage uiterlijk 1 mei van ieder jaar opvolgend van het kalenderjaar waarop de rapportage betrekking heeft, in tweevoud uit aan de minister van LNV. NAM maakt deze rapportage op dat moment openbaar op een geschikte wijze, in ieder geval door plaatsing op haar website. De minister van LNV zendt de rapportage onverwijld aan de Commissie m.e.r. als onafhankelijke auditor in casu de Auditcommissie gaswinning onder de Waddenzee.
- 2.7. In overleg door of namens de minister van LNV en NAM kan het monitoringsplan en/of monitoringsprogramma worden bijgesteld indien er zodanige gewijzigde omstandigheden zijn dat, was dit bekend geweest ten tijde van het tijdstip van goedkeuring van het monitoringsplan c.q. instemming met het monitoringsprogramma, dit toen reeds tot een zodanige aanpassing van het monitoringsplan c.q. monitoringsprogramma zou hebben geleid.

3. Hand aan de kraan

- 3.1. De winning van het gas dient te worden uitgevoerd conform het door de minister van Economische Zaken goedgekeurde winningsplan. Het daarin aangegeven winningstempo en begrensde dalingssnelheden zijn zodanig, dat de door de winning

Datum
23 juni 2006

Kenmerk
DRZ/06/2589/HD/SM

Vervolgblad
5

optredende bodemdaling kan worden opgevangen door het natuurlijke sedimentatieproces en zandsuppletie.

- 3.2. Er mogen in de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen en de trendmatige ontwikkelingen in dat gebied, als gevolg van onderhavige gaswinning onder de Waddenzee, geen meetbare nadelige effecten ontstaan ten aanzien van de flora, fauna en geomorfologische waarden, ten aanzien van de navolgende aspecten:
- de voedselvoorziening en broedsucces van de met betrekking tot de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone relevante vogelsoorten;
  - de geomorfologische processen in de Waddenzee, Lauwersmeer en Noordzeekustzone;
  - de oppervlakte aan kwelders in de kuststroken;
  - de kwaliteit van de vegetatie en de hoedanigheid van de kwelders in de kuststroken;
  - de oppervlakte aan platen in het Waddengebied en de hoogte daarvan;
  - de habitats en habitatsoorten.
- 3.3. De constatering dat er met betrekking tot vorenstaand artikel één of meerdere meetbare nadelige effecten voor de flora, fauna of geomorfologische waarden als gevolg van gaswinning zijn of dreigen te ontstaan, wordt door de minister van LNV, na overleg met de minister van EZ, gedaan na een advies van de Auditcommissie gaswinning onder de Waddenzee, waarvan alleen gemotiveerd kan worden afgeweken. Het advies is openbaar nadat de bewindslieden hun reactie op het advies hebben gegeven.
- 3.4. Tenzij er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn of dreigen op te treden voor de natuurlijke kenmerken van de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone als gevolg van de bodemdaling door de onderhavige winning van gas conform artikel 3.1, dient, gelet op het voorzorgsbeginsel, de winning, afhankelijk van de aard en ernst van deze schadelijke gevolgen, te worden getemporeerd dan wel gestopt opdat de schadelijke gevolgen worden voorkómen dan wel weggenomen. Deze temporisering dan wel stopzetting vindt, afhankelijk van de opgetreden effecten en na overleg met NAM, plaats op de onderhavige dan wel (tevens) op een andere locatie welke mede de schadelijke gevolgen heeft veroorzaakt of waar deze gevolgen dreigden, op de door de minister van LNV aangegeven wijze, na overleg met de minister van EZ.
- 3.5. Van opgetreden incidenten, waaronder verstaan worden alle gebeurtenissen waarbij onbedoeld schadelijke stoffen vrijkomen, tussentijds gebleken negatieve monitoringsresultaten, dan wel waardoor anderszins schade aan de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
23 juni 2006	DRZ/06/2589/HD/SM	6

en Noordzeekustzone kan worden toegebracht, dient onverwijld melding te worden gedaan aan de minister van LNV en aan de Hoofdingenieur-Directeur van Rijkswaterstaat van de Directie Noord Nederland onder overlegging van alle relevante gegevens.

- 3.6. Alle door of namens de minister van LNV gegeven aanwijzingen dienen onverwijld te worden opgevolgd.
- 3.7. Onverlet artikel 43, lid 2, van de Nb-wet 1998 kunnen de voorschriften verbonden aan dit besluit worden gewijzigd indien naar het oordeel van het bevoegd gezag uit eigen waarneming of anderszins blijkt dat de effecten van het aanleggen en het in gebruik nemen van de onderhavige productielocatie, respectievelijk winning, alsmede de abandonnering mogelijke meetbare nadelige gevolgen voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone hebben, andere dan die welke bij het nemen van dit besluit op basis van de op dat moment beschikbare informatie werd verwacht.
- 3.8. Onverlet artikel 43, lid 2, van de Nb-wet 1998 geldt dat, indien met betrekking tot de toepasselijke wetgeving op enig moment mocht blijken dat het aanleggen en het in gebruik nemen van de onderhavige productielocatie, respectievelijk winning, alsmede de abandonnering zodanige schade aan de kenmerken en waarden van de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone dreigt toe te brengen dat hieraan door het geven van aanwijzingen of het stellen van aanvullende voorschriften redelijkerwijs niet kan worden tegemoetgekomen, de vergunning door of namens mij zal worden ingetrokken.
- 3.9. Alvorens tot wijziging van vergunningvoorschriften dan wel intrekking van de vergunning over te gaan, wordt de houder van deze vergunning in de gelegenheid gesteld haar zienswijze naar voren te brengen.

4. Voorkómen verstoring vogels en habitatoorten

- 4.1. Het langtijdgemiddeld geluidsniveau veroorzaakt door de mobiele boorinstallatie bedraagt ter plaatse van de geluidscontour, zoals aangegeven op tekening nr. 0518933005, aldaar op een hoogte van 5 meter boven het maaiveld gemeten, c.q. berekend, en beoordeeld volgens de "Handleiding meten en rekenen industrielawaai" (uitgave 1999), niet meer dan 50 dB(A).
- 4.2. De door de inrichting veroorzaakte piekniveaus (L_{Amax}), gemeten in de meterstand "fast" overschrijdt het niveau van 50 dB(A) met niet meer dan 10 dB(A). De piekniveaus (L_{Amax}) zijn niet van toepassing op het laden en lossen, transportbewegingen en pipehandling; deze activiteiten vinden plaats tussen 07:00 en 19:00 uur, tenzij dit redelijkerwijs niet mogelijk is.
- 4.3. Het geluid dient continu te worden gemonitord en geregistreerd.
- 4.4. Het personeel dient dusdanig te worden geïnstrueerd dat onnodige piekgeluiden zoveel mogelijk worden voorkomen.
- 4.5. Het verbranden van gas bij putttesten en schoonproduceren vindt overdag en door middel van Clean Enclosed Burner (CEB) plaats. Deze bepaling geldt niet

Datum
23 juni 2006

Kenmerk
DRZ/06/2589/HD/SM

Vervolgblad
7

indien om dringende redenen betreffende de veiligheid onmiddellijk moet worden afgefakkeld. Indien vanwege dit laatste onmiddellijk moet worden afgefakkeld, dient hiervan onverwijld melding te worden gedaan aan de minister van LNV.

5. Beperken visuele verstoring

- 5.1. De buitenverlichting op de boorinstallatie en het terrein van de inrichting dient, ook wat de hoogte daarvan betreft, tot het voor het verrichten van de nodige werkzaamheden op de boorinstallatie of dat terrein of ter voorkoming van gevaar tot het noodzakelijke te worden beperkt.
- 5.2. De lampen branden uitsluitend voor zover zulks noodzakelijk is voor het op de boorinstallatie en het terrein van de inrichting verrichten van werkzaamheden, de bewaking dan wel anderszins in verband met de veiligheid noodzakelijk is.
- 5.3. De verlichting is zodanig opgesteld en ingericht en de lampen zijn zodanig naar buiten toe afgeschermd, dat hinderlijke lichtstraling door direct licht voor de vogels in het Natura 2000-gebied Waddenzee wordt voorkomen.

6. Zandsuppleties

- 6.1. NAM zal ervoor zorgdragen dat een zodanige hoeveelheid zand zal worden gesuppleerd, dat de zandonttrekking in de Noordzeekustzone als gevolg van door de onderhavige winning optredende bodemdaling kan worden opgevangen door het natuurlijke sedimentatieproces. Daarbij geldt dat voor iedere m³ bodem-dalingsvolume als gevolg van de onderhavige gaswinning, er preventief minimaal één m³ dient te worden gesuppleerd.
- 6.2. De zandsuppleties dienen plaats te vinden onder regie van Rijkswaterstaat op de locaties waar reeds de reguliere zandsuppleties plaatsvinden door Rijkswaterstaat in het kader van de Wet op de Waterkering en in hoeveelheden zodanig dat daardoor de verwachte bodemdalingsvolumes als vermeld in het winningsplan en de op basis van metingen volgens het meetplan geactualiseerde prognoses daarvan, als gevolg van de onderhavige winning, bruto worden gecompenseerd.
- 6.3. Mocht de door de winning optredende bodemdaling groter blijken te zijn dan het natuurlijk sedimentatieproces aangevuld met de noodzakelijke zandsuppleties kan opvangen dan wordt, afhankelijk van de grootte van het verschil tussen daling en sedimentatie, de winning getemporeerd dan wel stopgezet, op de door de minister van LNV aangegeven wijze, na overleg met de minister van EZ.
- 6.4. NAM zal ervoor zorgdragen dat in voorkomende gevallen een dusdanige hoeveelheid zand zal worden gesuppleerd, dat er als gevolg van de onderhavige gaswinning geen schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken plaatsvindt

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
23 juni 2006	DRZ/06/2589/HD/SM	8

van de Natura 2000-gebieden Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog, Waddenzee en Noordzeekustzone.

- 6.5. NAM zal ervoor zorgdragen dat de zandsuppleties als gevolg van de onderhavige gaswinning in de Noordzeekustzone buiten de periode 1 november tot 1 april dienen plaats te vinden en dat aldaar ter plaatse voorkomende spisulabanken bij de suppleties worden ontzien. Daartoe zal NAM ervoor zorgen dat, voorafgaand aan deze suppleties, de desbetreffende suppletielocaties op de aanwezigheid van spisulabanken worden onderzocht.

7. Toezicht

- 7.1. NAM geeft overeenkomstig de Algemene Wet Bestuursrecht alle medewerking aan de door de minister van LNV aangewezen toezichthouder(s).

8. Looptijd vergunning

- 8.1. De vergunning is geldig tot en met 31 december 2040

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit,

dr. C.P. Veerman

- Bijlage 1:** Inhoudelijke overwegingen.
Bijlage 2: Overzicht van de rapporten die, met inachtnaam van het hiervoor gestelde, tezamen de passende beoordeling ex artikel 19f Nb-wet 1998 vormen.
Bijlage 3: Monitoringsplan.

Belanghebbenden kunnen tegen dit besluit beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag. De termijn voor het indienen van een beroepschrift bedraagt zes weken en vangt aan met ingang van de dag na die waarop dit besluit ter inzage is gelegd. Geen beroep kan worden

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
23 juni 2006	DRZ/06/2589/HD/SM	9

_____ ingesteld door een belanghebbende aan wie redelijkerwijs kan worden verweten dat hij geen zienswijzen over het ontwerp van dit besluit naar voren heeft gebracht.

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

Bijlage 1 bij besluit DRZ/06/2589/HD/SM, d.d. 23 juni 2006

Activiteiten gaswinning locatie Moddergat

De aanvraag

Hierna volgt een korte omschrijving van de voorgenomen activiteiten op de locatie Moddergat en welke relevant zijn voor de behandeling van de onderhavige aanvraag in het kader van de Nb-wet 1998.

De locatie Moddergat zal worden ingericht als productielocatie. De activiteiten die, in het kader van onderhavige aanvraag in relatie tot de Nb-wet 1998, van belang zijn, zijn het onderhoud c.q. reparatie van de bestaande putten (work-over) en eventueel side-track, omvorming van exploratielocatie naar productielocatie, de productiefase (de winning), het enkele jaren na de start van de winning boren van een extra put en de abandonnering van de putten.

De work-over en eventueel side-track zijn gepland in de tweede helft van 2006. De start van de winning staat gepland voor begin 2007.

De work-over, waarbij gebruik gemaakt wordt van een boorinstallatie ten behoeve van het uitwisselen van putonderdelen in de diepe ondergrond, duurt circa een maand. Wanneer tijdens de work-over activiteiten blijkt dat een deel van de aanwezige productieput niet voldoet aan de vereisten dan zal aansluitend een zogenaamde sidetrack worden uitgevoerd waarmee het diepste deel (ca. 1100 meter) van de aanwezige put wordt vervangen. Dit duurt circa drie maanden. In het uiterste geval zal de voorbereiding van de twee putten bij Moddergat in totaal acht maanden duren.

De 50dB(A) geluidscontour ligt op 300 meter van de boorlocatie bij work-over/booractiviteiten. Het geluidsniveau aan de binnenzijde van de Waddenzeedijk ligt naar verwachting op circa 40 dB(A).

Zowel voor de work-over als voor de eventuele side-track boring en de boring van de extra put over enkele jaren, wordt een boorinstallatie gebruikt van maximaal 55 meter. Vanaf de Waddenzee is de boorinstallatie zichtbaar doch nauwelijks te onderscheiden van andere zichtbare lichtpunten dan wel hoge objecten op het vasteland.

Tijdens de work-over en eventuele side-track en de boring van de extra put over enkele jaren worden, vanwege veiligheidsoverwegingen de boorinstallatie verlicht, waarbij de lampen zoveel mogelijk zijn afgeschermd. Tijdens de aanwezigheid van de boorinstallatie wordt deze aan de noord- en westkant voorzien van een geluidsscherm van circa 10 meter hoogte waarbinnen ook de tijdelijke verlichting wordt aangebracht. Door de lichtspreading van de lampen bovenin de installatie is het onvermijdelijk dat er vlak naast de locatie ook terrein enigszins wordt verlicht (wit licht met een lichtsterkte van minder dan 1 lux, vergelijkbaar met maanlichtsterkte).

Na een putreparatie dient een put gedurende enkele uren schoongeproduceerd te worden. Het hierbij vrijkomende gas zal worden verbrand. Het verbranden van dit gas vindt overdag plaats, waarbij gebruik wordt gemaakt van tot ongeveer 8 meter hoge, met schermen afgesloten, fakkelsystemen (Clean Enclosed Burner).

Bij de omvorming van exploratielocatie naar productielocatie worden op het bestaande terrein afsluiters, gasdruk- en debietmetingsapparatuur en een installatie voor het – indien nodig uit veiligheidsoverwegingen – afblazen van gas geplaatst. Deze werkzaamheden nemen ongeveer twee maanden in beslag en worden uitgevoerd op werkdagen van 7:00-19:00 uur.

De tijdelijke activiteiten in de voorbereidingsfase zijn, met name wat betreft de boorinstallatie, zichtbaar vanaf de Waddenzee. Hiermee vindt tijdelijk een zeer geringe beïnvloeding van de weidsheid en duisternis van een klein gedeelte van de Waddenzee

plaats. De boorlocatie is vanaf het Lauwersmeer, gezien de afstand, niet zichtbaar. Van beïnvloeding van het natuurschoon van het Lauwersmeer is geen sprake.

Tijdens normaal produceren is de belangrijkste geluidsbron de drukregelklep. Geluidsisolatie wordt toegepast om de geluidsbelasting van deze bron te verminderen. Extra geluidsproducerende activiteiten, bijvoorbeeld ten gevolge van onderhoud, zullen zoveel mogelijk plaatsvinden op normale werkdagen tussen 07:00 uur en 19:00 uur. Gedurende normale productieomstandigheden wordt de installatie 's avonds en 's nachts niet verlicht. Hinderlijke lichtstraling voor de omgeving wordt daarmee voorkomen.

De winning van aardgas vanaf de locatie Moddergat veroorzaakt bodemdaling in de Waddenzee (voornamelijk in het kombergingsgebied Pinkegat en voor een klein deel in het kombergingsgebied Zoutkamperlaag) en op het vasteland.

De gehanteerde natuurgrens in het kombergingsgebied Pinkegat bedraagt gemiddeld 6 mm/jaar. Het conservatieve scenario van de in de toekomst verwachte absolute zeespiegelrijzing van 85 cm per eeuw zal worden gehanteerd.

Het over enkele jaren boren van een nieuwe put neemt circa 4 maanden in beslag en wordt in continuë dienst uitgevoerd. De effecten van een dergelijke boring zijn vergelijkbaar met die van een work-over of de eventuele side-track.

Na beëindiging van de productie (winning) worden de putten ontmanteld. De relevante milieuaspecten voor het abandonneren van de locaties zijn in grote lijnen gelijk aan die voor de aanleg van de locaties. Het afdichten en afwerken van de putten zal plaatsvinden met een work-over rig en duurt circa 3 weken.

Het terrein van de gaslocatie wordt na de afronding van de winning weer teruggebracht in de oorspronkelijke staat (agrarische bestemming).

Voor een gedetailleerdere beschrijving van de voorgenomen activiteiten op de locatie Moddergat, de mogelijke effecten door bodemdaling in de Waddenzee en het Lauwersmeer als gevolg van de winning, de passende beoordeling alsmede het monitoringsplan wordt kortheidshalve verwezen naar de bijlage 1, 2 en 3, behorende bij de aanvraag.

Wettelijk kader

Artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat de minister van LNV gebieden aanwijst ter uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn. Lid 3 van dit artikel stelt dat de instandhoudingsdoelstelling van deze gebieden mede betrekking kan hebben op doelstellingen ten aanzien van het behoud, het herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied, anders dan vereist ingevolge de Vogel- en Habitatrichtlijn.

Artikel V, lid 1, van de Wet van 20 januari 2005 tot wijziging van de Nb-wet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen bepaalt dat de besluiten van de minister van LNV houdende de aanwijzing van gebieden ter uitvoering van de Vogelrichtlijn gelden als besluiten bedoeld in artikel 10a van de Nb-wet 1998. Een besluit houdende de aanwijzing van een natuurmonument als bedoeld in artikel 10 van de Nb-wet 1998 vervalt volgens artikel V, lid 2 met ingang van het tijdstip waarop de wijzigingswet in werking treedt in de gevallen waarin dat beschermd natuurmonument geheel of gedeeltelijk deel uitmaakt van een gebied als bedoeld in artikel V, lid 1. Artikel 15a, lid 3, van de Nb-wet 1998, is van overeenkomstige toepassing, dus heeft de instandhoudingsdoelstelling van het Vogelrichtlijngebied, mede betrekking op de doelstellingen ten aanzien van het behoud, herstel en de ontwikkeling van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied zoals bepaald in het vervallen aanwijzingsbesluit.

Artikel 60, lid 1 en lid 2, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat besluiten welke genomen zijn op basis van de Nb-wet 1967 (waaronder o.a. het besluit tot aanwijzing van het staatsnatuurmonument Waddenzee) gelden als besluiten welke genomen zijn op basis van artikel 10 van de Nb-wet 1998 (besluiten ter aanwijzing van beschermde natuurmonumenten).

De Waddenzee is bij besluiten van 18 mei 1981 en 17 november 1993 vrijwel geheel aangewezen als respectievelijk 'Staatsnatuurmonument Waddenzee I' en 'Staatsnatuurmonument Waddenzee II'.

Bij besluit van 23 juli 1982, is het gebied "Kwelders langs de noordkust van Friesland I" door de Minister van C.R.M Nr. NLB/GS/GA-52345, aangewezen als beschermd natuurmonument.

Bij besluiten van 7 juli 1994 (NBLF 94-6768 en 6794) heeft de staatssecretaris van LNV het Lauwersmeer aangewezen als staatsnatuurmonument, onderscheidenlijk beschermd natuurmonument.

Met de inwerkingtreding op 1 oktober 2005 van de Nb-wet 1998 zijn de hiervoor vermelde vijf aanwijzingen vervallen. In casu betekent dit, onder overeenkomstige toepassing van artikel 15a, lid 3, van de Nb-wet 1998 dat de wezenlijke kenmerken en waarden van de natuurmonumenten "Waddenzee", "Lauwersmeer" en "Kwelders langs de noordkust van Friesland I" tevens binnen de passende beoordeling van de voorgenomen activiteiten aan de orde dienen te komen.

De Waddenzee is krachtens de richtlijn inzake het behoud van de Vogelstand (79/409/EEG) door de staatssecretaris van Landbouw aangewezen als Speciale Beschermingszone (besluit van 8 november 1991, nr. J 9115097). Daarbij is in de toelichting aangegeven dat de aanwijzing als Speciale Beschermingszone geen gevolgen heeft, die niet reeds voortvloeien uit de PKB Waddenzee.

De Waddenzee is bij de Europese Commissie voorts aangemeld als Habitatrichtlijngebied. Op 19 mei 2003 heeft Nederland de Europese Commissie een lijst van 141 Habitatrichtlijngebieden aangeboden. Op 8 december 2004 heeft de Commissie bekend gemaakt dat zij deze lijst heeft vastgesteld.

Artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat het verboden is zonder vergunning, of in strijd met aan een dergelijke vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, projecten of andere handelingen te realiseren c.q. te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied kunnen verslechteren of een verstoring effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen. Zodanige projecten of andere handelingen zijn in ieder geval projecten of handelingen die de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied kunnen aantasten.

Artikel 19e, sub a en sub b, van de Nb-wet 1998 bepaalt dat GS c.q. de minister van LNV bij het verlenen van een vergunning op basis van artikel 19d, lid 1, van de Nb-wet 1998 rekening houden met:

- de gevolgen die een project of andere handeling, waarop de vergunningaanvraag betrekking heeft, gelet op de instandhoudingsdoelstelling kan hebben voor een op grond van artikel 10a, lid 1, van de Nb-wet 1998 aangewezen gebied of het gebied waarvan de aanwijzing als zodanig in overweging is genomen als bedoeld in artikel 12, lid 3, van de Nb-wet 1998 en
- met een op grond van artikel 19a of artikel 19b, van de Nb-wet 1998, vastgesteld beheersplan.

Uit artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998 volgt dat voor nieuwe projecten of andere handelingen en die niet direct verband houden met of nodig zijn voor het beheer van een Vogel- en/of Habitatrichtlijngebied, maar die afzonderlijk of in combinatie met andere projecten of handelingen significante gevolgen kunnen hebben voor het desbetreffende gebied, de initiatiefnemer een passende beoordeling opstelt.

Conform artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 kan een vergunning slechts worden verleend indien het bevoegd gezag uit de passende beoordeling zich ervan heeft verzekerd dat de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied c.q. desbetreffende gebieden niet aangetast zullen worden.

Vergunningplicht

Om te bepalen of sprake is van een vergunningplicht op grond van de Nb-wet 1998, moet onder meer worden beoordeeld of sprake is van handelingen, die gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de natuurlijke kenmerken van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Waddenzee en Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer kunnen aantasten dan wel de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten in dit gebied kunnen verslechteren of een verstrend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor de Waddenzee en Lauwersmeer zijn aangewezen.

De gasvoerende formatie waarin de workover en mogelijk sidetrack zijn gepland bevinden zich voor een groot deel onder de Waddenzee en deels onder het kweldergebied De Peazermerlannen, welke onderdeel vormt van het beschermd natuurmonument Kwelders noordkust Friesland I.

De workover en eventuele sidetrack betreffen commerciële, niet op het natuurbeheer in het gebied gerichte activiteiten, welke visuele effecten hebben op het natuurmonument Waddenzee, het natuurmonument Kwelders noordkust Friesland I en het beschermd natuurmonument Lauwersmeer.

In de toelichting op de aanwijzingsbeschikking Waddenzee II wordt het natuurschoon in het Waddengebied als volgt omschreven: "Het waddengebied wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid. Het weidse karakter, het vrije spel der elementen, de voortdurende wijziging van de grenzen van land en water en de grote vormenrijkdom bieden de mogelijkheid tot het opdoen van wisselende en boeiende ervaringen en zijn wezenlijke kenmerken van het gebied. Essentieel is dat de invloed van de menselijke activiteiten op het landschap in het niet zinkt bij het stempel dat de natuurlijke elementen op de Waddenzee drukken. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongeschonden en open karakter. Een gebied van een dergelijke omvang, waarin de mens zijn verbondenheid met natuur en landschap ten volle kan ervaren, is uniek in Nederland."

In de toelichting bij de aanwijzing als beschermd natuurmonument Kwelders noordkust Friesland I op 23 juli 1982 wordt vermeld dat het gebied uit een oogpunt van natuurschoon van betekenis is door zijn weidse en ongerepte karakter en dat deze betekenis onlosmakelijk verbonden is met het natuurschoon van de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied.

De door u beoogde activiteit vindt plaats op - hierna steeds afgerond op 100 m nauwkeurig - op 900 m van het voormalige staatsnatuurmonument Waddenzee (nu Natura 2000-gebied Waddenzee), eveneens op 900 m van het voormalige beschermd natuurmonument Kwelders noordkust Friesland I en op 4600 meter van het voormalige beschermd natuurmonument Lauwersmeer (nu Natura 2000-gebied Lauwersmeer).

Gelet op deze afstanden tot aan de natuurmonumenten en het grotendeels open karakter van het betreffende landschap is er sprake van mogelijke zichthinder, die afneemt naarmate het natuurmonument verder verwijderd ligt van de beoogde boorlocatie. De voorgenomen workover en eventuele sidetrack is een activiteit die uitgevoerd wordt middels een boorinstallatie op de onderhavige locatie Moddergat welke goed zichtbaar is in eerder vermelde natuurmonumenten. Daarnaast kunnen de boringen onder andere bodemdaling veroorzaken en verstoring van vogels tot gevolg hebben.

Conclusie

Gelet op bovenstaande kan op voorhand niet worden uitgesloten dat, als gevolg van de voorgenomen activiteiten op de locatie Moddergat, namelijk het repareren van twee putten, de winning van gas onder meer de Waddenzee en het te zijner tijd uitvoeren van een extra exploitatieboring deze activiteiten de natuurlijke kenmerken van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied Waddenzee en Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer, alsmede de kenmerken en waarden van de voormalige natuurmonumenten Waddenzee, Kwelders noordkust Friesland I en Lauwersmeer kunnen aantasten. Derhalve ben ik van mening dat er sprake is van mogelijke negatieve effecten en dat derhalve de hiervoor vermelde voorgenomen activiteiten vergunningplichtig zijn.

Beleid

In de Tweede nota PKB-Waddenzee (1993) is overwogen dat, indien een nadere afweging nodig is bij nieuwe activiteiten en bij uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten, het volledige (binnen deze PKB) opgenomen afwegingskader wordt gehanteerd.

Nota Ruimte

In de Nota Ruimte staat ten aanzien van de gaswinning – voor zover in het onderhavige geval van belang – het volgende vermeld:

Winning, opslag en opsporing van aardgas geschiedt om dwingende redenen van groot openbaar belang en zal als zodanig worden meegewogen bij de individuele beoordelingen in het kader van de ruimtelijke bescherming van VHR-gebieden en EHS. Het kabinet zal in de PKB Derde Nota Waddenzee aangeven welk beleid het zal voeren onder de Waddenzee.

Het rijk vindt het van groot belang dat zo veel mogelijk aardgas uit de Nederlandse kleine velden wordt gehaald, zodat het volle potentieel aan aardgasvoorraden in de Noordzee wordt benut. Opsporing, opslag en winning van aardgas zijn van groot belang voor de Nederlandse economie, voor de voorzieningszekerheid en voor de transitie naar een duurzame energiehuishouding.

Afwegingskader VHR-, NB-wet en EHS-gebieden

In zijn algemeenheid is het ruimtelijk beleid voor de VHR-, NB-wet- en EHS-gebieden gericht op het behoud, herstel en de ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied. De bescherming van de wezenlijke kenmerken en waarden vindt plaats door toepassing van een specifiek afwegingskader, het zogenoemde «nee, tenzij»-regime.

EHS-gebieden

Het Lauwersmeer en het gebied van de Tweede nota PKB-Waddenzee zijn volgens de Nota Ruimte beide EHS-gebieden. Binnen deze gebieden is het «nee-tenzij»-regime van kracht. Hiervoor geldt dat nieuwe plannen, projecten of handelingen niet zijn toegestaan indien deze de wezenlijke kenmerken of waarden van het gebied significant aantasten, tenzij er geen reële alternatieven zijn én er sprake is van redenen van groot openbaar belang. Voor

ingrepen die aantoonbaar aan de criteria voldoen geldt het vereiste dat de schade zoveel mogelijk moet worden beperkt door mitigerende maatregelen. Resterende schade dient te

worden gecompenseerd. Om te kunnen bepalen of de wezenlijke kenmerken en waarden van een gebied significant worden aangetast, moet het bevoegde gezag erop toezien dat hiernaar, door de initiatiefnemer, onderzoek wordt verricht.

Om een zorgvuldige afweging te kunnen maken zullen de te beschermen en te behouden wezenlijke kenmerken en waarden per gebied moeten worden gespecificeerd. De wezenlijke kenmerken en waarden zijn de actuele en potentiële waarden, gebaseerd op de natuurdoelen voor het gebied. Het gaat daarbij om: de bij het gebied behorende natuurdoelen en -kwaliteit, geomorfologische en aardkundige waarden en processen, de waterhuishouding, de kwaliteit van bodem, water en lucht, rust, stilte, donkerte en openheid, de landschapsstructuur en de belevingswaarde.

Kabinetbrief van 28 juni 2004

In de brief van 28 juni 2004¹ van het kabinet aan de Tweede Kamer reageert het kabinet op het advies van de Adviesgroep Waddenzeebeleid. Het kabinet is van mening dat opsporing, opslag en winning van aardgas van groot belang zijn voor de Nederlandse voorzieningszekerheid en voor de transitie naar een duurzame energiehuishouding. Tevens levert gaswinning een aanzienlijke bijdrage aan de Nederlandse economie en de welvaart. Inzet van het kabinet is daarom om binnen de randvoorwaarden van wet en regelgeving en van een duurzame ontwikkeling zoveel mogelijk gas uit de Nederlandse bodem te halen, zodat het potentieel optimaal wordt benut. Het is daarom essentieel dat in Nederland een goed investeringsklimaat voor de olie- en gasindustrie blijft bestaan of verder wordt ontwikkeld. Voortzetting van het succesvolle kleine veldenbeleid is in aanvulling op het Groningenveld hierbij van groot belang. Een relatief groot «klein veld» bevindt zich onder de Waddenzee. Op dit moment wordt er reeds gas gewonnen uit een aantal velden die zich geheel of gedeeltelijk onder de Waddenzee uitstrekken. Er is veel kennis beschikbaar over de effecten van gaswinning onder de Waddenzee, meer dan ten tijde van het gasbesluit uit 1999. In de brief van december 1999 heeft het toenmalige kabinet op basis van adviezen van externe deskundigen een aantal kernpunten geformuleerd over resterende onzekerheden. Deze hebben betrekking op de voorspelbaarheid van het waddenecosysteem, vertragingsfactor effecten, nulmeting, kwaliteit en kwantiteit van extra zandsuppleties, monitoring en injectie van water ter voorkoming van bodemdaling. Deze vragen heeft het kabinet, samen met enkele andere vragen, laten onderzoeken. Op basis van deze geactualiseerde kennis kan worden geconcludeerd dat de ecologische veranderingen die het gevolg zijn van bodemdaling door gaswinning als niet significant zijn te beschouwen ten opzichte van de natuurlijke variaties die optreden in de Waddenzee. Ook de onzekerheden over de effecten van bodemdaling door gaswinning worden als gering gekwalificeerd. Daarbij tekent het kabinet aan dat de natuur zich weliswaar niet voor 100% laat voorspellen, maar dat eventueel afwijkende gedragingen van de natuur via het «hand aan de kraan» principe kunnen worden ondervangen. Het kabinet is dan ook van oordeel dat op basis van alle thans beschikbare informatie de onzekerheden en twijfel over de gevolgen van gaswinning in voldoende mate zijn weggenomen. De gegevens en adviezen wijzen alle in dezelfde richting, namelijk dat gaswinning binnen strikte randvoorwaarden mogelijk is zonder significante gevolgen voor de natuur.

In het Hoofdlijnenakkoord is aangegeven dat wordt gestreefd naar een moratorium van tien jaren met betrekking tot het schuin boren naar gas onder de Waddenzee. Een moratorium betreft een vrijwillige afspraak tussen de Staat en de mijnbouwmaatschappijen. Het kabinet heeft geconstateerd dat medewerking daaraan door de mijnbouwmaatschappijen is afgewezen, waardoor een moratorium niet kan worden

¹ TK 2003-2004, 29 684, nr.1, 28 juni 2004

gerealiseerd. Het kabinet is bovendien van mening, in overeenstemming met het advies van de Adviesgroep, dat de instelling van een moratorium voor gaswinning onder de Waddenzee ecologisch niet noodzakelijk is – om redenen zoals bovengenoemd – en economisch niet wenselijk is. Het in het Hoofdpijnenakkoord genoemde streven naar een moratorium van 10 jaar voor gaswinning onder de Waddenzee wordt door het kabinet daarom verlaten.

Bovenstaand is aangegeven dat gaswinning binnen strikte randvoorwaarden mogelijk is zonder significante schade voor de natuur. De komende tijd zal het kabinet voor gaswinning grenzen formuleren. Het in de Mijnbouwwet voorgeschreven winningsplan en monitoringsplan is een goed middel om de winning te sturen en grenzen te stellen aan de bodemdaling. Dit biedt de overheid de mogelijkheid om de juiste randvoorwaarden te stellen. De grenzen zullen worden uitgewerkt voor nieuwe activiteiten.

Tevens zal zoveel mogelijk rekening worden gehouden met inpassing in het landschap. Als boorinstallatie in het landschap worden geplaatst, hetgeen overigens tijdelijk van aard is, zal zoveel mogelijk moeten worden gekeken onder meer met behulp van (verbeterde) technische mogelijkheden op welke wijze dit zo acceptabel mogelijk voor de landschappelijke omgeving kan worden gedaan.

De totale gasreserves in het Waddengebied bestaan uit de huidige productielocaties, de aangetoonde reserves in Paesens/Moddergat en Lauwersoog en de futures. Belangrijke constatering is dat deze locaties allemaal kunnen worden aangeboord vanaf locaties op het land. Het kabinet wil winning en exploratie van deze kleine velden onder de Waddenzee toestaan vanaf locaties buiten de Waddenzee en zal dit onder meer in de PKB Derde Nota Waddenzee zoveel mogelijk vastleggen. Het kabinet zal zorgdragen voor coördinatie van vergunningverlening en denkt hierbij onder meer aan realisatie via de rijksprojectenprocedure.

Het is van belang dat de grenzen die in de toekomst worden gesteld adequaat worden gemonitord door een onafhankelijke instantie zodat, indien nodig, kan worden ingegrepen volgens het principe van «hand aan de kraan». Deze onafhankelijke instantie kan ook een rol spelen bij de toetsing aan de gestelde grenzen en het bevoegd gezag van dienst zijn bij de eventuele aanpassing van de diverse plannen.

De in deze brief op hoofdlijnen verwoorde kabinetsreactie op het advies van de Adviesgroep Waddenzeebeleid zal doorwerken en nader worden uitgewerkt in de PKB Derde Nota Waddenzee, waarin het integrale rijksbeleid voor de Waddenzee wordt opgenomen. Daarnaast zal het waddengasbeleid nadere uitwerking krijgen in de Gasbrief van de Minister van Economische Zaken.

Deze Gasbrief², van 12 oktober 2004, heeft tot doel gaswinning in haar brede context te plaatsen, nut en noodzaak van gaswinning te onderbouwen en maatregelen voor verbetering van het mijnbouwklimaat aan te geven. Het beleidsdoel is het mijnbouwactiviteitsniveau nog zeker vijftien jaar stabiel te houden, zodat in zijn totaliteit zoveel mogelijk aardgas gewonnen wordt. Maatregelen om het mijnbouwklimaat te verbeteren dragen bij aan de opsporing en winning van het aardgas. Deze maatregelen zijn het wegnemen van knelpunten in wet- en regelgeving, efficiëntere procedures voor vergunningverlening, voortzetting van het kleine veldenbeleid, verbetering van de informatievoorziening, aanpak van slapende vergunningen en het actief benaderen van nieuwe bedrijven.

---

² TK 2004-2005, 29023, nr. 6.

Overwegingen

Artikel 19g, lid 1, van de Nb-wet 1998 stelt dat een vergunning slechts verleend kan worden indien het bevoegd gezag zich ervan verzekerd heeft dat de natuurlijke kenmerken van het desbetreffende gebied niet zullen worden aangetast.

Geen beheer, nieuw project

De voorgenomen activiteiten vormen een project welke geen direct verband heeft met of nodig is voor het beheer van de Natura 2000-gebieden Lauwersmeer en Waddenzee.

De voorgenomen activiteiten zijn nog niet eerder beoordeeld in het kader van de Nb-wet 1998.

Mogelijk significante gevolgen

Het Europese Hof van Justitie heeft in haar uitspraak van 7 september 2004 aangegeven dat een passende beoordeling slechts dan achterwege kan worden gelaten indien op grond van objectieve gegevens kan worden uitgesloten dat uitvoering van de werkzaamheden afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben voor dat gebied.

Naar mijn mening is het, naar de aard van de aangevraagde activiteiten, op basis van objectieve gegevens niet op voorhand uit te sluiten dat de voorgenomen activiteiten mogelijk significante gevolgen zouden kunnen hebben voor de soorten en habitats waarvoor de Waddenzee als Vogelrichtlijngebied en als Habitatrichtlijn is aangewezen respectievelijk is aangemeld. Derhalve concludeer ik dat een passende beoordeling conform artikel 19f van de Nb-wet 1998 uitgevoerd zal dienen te worden.

Een passende beoordeling houdt in dat op basis van de beste wetenschappelijke kennis, alle aspecten van een plan of project die op zichzelf of in combinatie met andere plannen of projecten de instandhoudingsdoelstellingen in gevaar kunnen brengen geïnventariseerd moeten worden.

U heeft een passende beoordeling bij uw aanvraag gevoegd. Deze passende beoordeling bestaat uit de hierna opgesomde stukken:

- MER "Aardgaswinning in het Waddenzeegebied vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen.";
- Alterra: "Natuurwaarden in de kombergingsgebieden Pinkegat en Zoutkamperlaag en mogelijke effecten van bodemdaling door gaswinning.";
- Grontmij: "Effectenstudie aardgaswinnings Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen.";
- Altenburg en Wymenga: rapport 703, "Natuurwaarden in het Lauwersmeergebied en mogelijke effecten van bodemdaling door gaswinning.";
- Waterloopkundig laboratorium/Delft Hydraulics: Rapport Z 3991; "Abiotische effecten van de bodemdaling in de Waddenzee door gaswinning.".

In het onderstaande volgt mijn beoordeling van uw effectenanalyse en conclusies.

ECOLOGIE

Algehele instandhoudingsdoel Waddenzee

Het beleid is gericht op een duurzame bescherming en een zo natuurlijk mogelijke ontwikkeling van onder meer waterbewegingen en de hiermee gepaard gaande

geomorfologische en bodemkundige processen, van de kwaliteit van het water, bodem en lucht, alsmede van de (bodem)fauna, en de (bodem)flora, onder meer omvattende de foerageer-, broed- en rustgebieden van vogels.

Deze meer algemene, kwalitatieve instandhoudingsdoelstelling kan, ten behoeve van de gevraagde beoordeling van de voorgenomen activiteiten in het licht van artikel 6, lid 3, van de Habitatrictlijn nader geconcretiseerd worden in termen van specifieke kwalificerende natuurwaarden.

Selectie van relevante kwalificerende natuurwaarden

Uit de passende beoordeling blijkt dat u de navolgende, in de Nb-wetaanwijzingen Waddenzee en Lauwersmeer, alsmede in de aanwijzingen als Vogelrichtlijngebied Waddenzee, Lauwersmeer en Noordzeekustzone vermelde, volgens u in casu relevante, vogelsoorten heeft geselecteerd:

Aalscholver	Bergeend	Blauwborst	Bontbekplevier
Bruine Kiekendief	Bonte Strandloper	Brandgans	Bilduiker
Drieteenstrandloper	Dwergmeeuw	Dwergstern	Eidereend
Fuut	Goudplevier	Grauwe gans	Grauwe Kiekendief
Groenpootruiter	Grote Mantelmeeuw	Grote Stern	Grote Zaagbek
Grote Zilverreiger	Grutto	Kanoetstrandloper	Kemphaan
Kleine Mantelmeeuw	Kleine zilverreiger	Kluut	Kokmeeuw
Krakeend	Krombekstrandloper	Lepelaar	Middelste Zaagbek
Nonnetje	Noordse stern	Oeverzwaluw	Paapje
Pijlstaart	Porseleinhoen	Roodkeelduiker	Reuzenster
Rietzanger	Rosse Grutto	Rotgans	Scholekster
Slechtvalk	Slobeend	Smient	Steenloper
Stormmeeuw	Strandplevier	Toppereend	Tureluur
Visdief	Wilde eend	Wintertaling	Wulp
Zilvermeeuw	Zilverplevier	Zwarte Ruiter	Zwarte Zee-eend
Zwarte Stern			

Daarnaast heeft u de met betrekking tot de mogelijke effecten van gaswinning de in het aangemelde Habitatrictlijngebied Waddenzee opgesomde, volgens u relevante habitattypen en habitatsorten, geselecteerd:

1110	Permanent met zeewater van geringe diepte overstroemde zandbanken
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
1310	Eenjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Zeekraal en andere zoutminnende planten
1330	Atlantische schorren met kweldergrasvegetatie
1095	Zee prik
1099	Rivier prik
1103	Fint
1364	Grijze Zeehond
1365	Gewone Zeehond

Naast genoemde vogelsoorten heeft u voorts de Parelduiker en Bruinvis (nr. 1351) geselecteerd als soorten met betrekking tot de zandsuppleties in de Noordzeekustzone met betrekking tot waarvan effecten door bodemdaling als gevolg van de voorgenomen gaswinning op voorhand niet kunnen worden uitgesloten.

U heeft niet de zogenaamde “Overige vogelsoorten” uit de aanwijzing Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer geselecteerd. Deze soorten, die deel uitmaken van in Bijlage I van de Vogelrichtlijn vermelde vogelsoorten, zijn de Roerdomp, het Woudaapje, de Kwartelkoning en de Velduil.

Er zijn voorts geen specifieke waarden geselecteerd van de Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog.

Gelet op bovenstaande acht ik uw selectie, behoudens het ontbreken van de “Overige vogelsoorten” uit de aanwijzing Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer en waarden in de Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog, volledig en juist.

Bij de navolgende beoordeling van de uitgevoerde effectenanalyse kom ik op vorengenoemde omissies terug.

Beoordeling van de uitgevoerde effectenanalyse

Bij de beoordeling van de beschreven effecten in de passende beoordeling is rekening gehouden met de beschreven effecten in de passende beoordeling in het kader van het Rijksprojectbesluit met betrekking tot onderhavige activiteiten.

Ter voorkoming van wezenlijke bodemdaling als gevolg van gaswinning onder de Waddenzee en schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken en waarden op de eilanden Schiermonnikoog en Ameland als gevolg van de nieuwe gaswinningen zal preventief zand worden gesuppleerd in de Noordzeekustzone. Deze suppleties zullen worden meegenomen met de reguliere zandsuppleties door RWS in het kader van de Wet op de Waterkering. Om zo dicht mogelijk bij de "normale" werking van het waddensysteem te blijven is het niet wenselijk deze suppleties direct in de Waddenzee, het zeegat of in de buitendelta uit te voeren. Hierdoor worden geen grootschalige morfologische veranderingen teweeg gebracht en er wordt gebruik gemaakt van het natuurlijke sortingsmechanisme voor het sediment.

Ten behoeve van de *Spisula etende* vogels, met name de Zwarte Zee-eend, is een voorwaarde opgenomen dat bij zandsuppleties in de Noordzeekustzone rekening dient te worden gehouden met eventuele daar ter plaatse voorkomende *spisulabanken*. Hiertoe heb ik in het onderhavige besluit een vergunningvoorwaarde opgenomen.

Omdat de Parelduiker geen soort betreft waarvoor de speciale beschermingszone Noordzeekustzone is aangewezen, doch wel een soort die vermeld staat in bijlage 1 van de Vogelrichtlijn, geldt voor deze soorten het algemene beschermingsregime. Deze bescherming houdt in dat de lidstaten verplicht zijn om alle nodige maatregelen te nemen om voor deze soorten een voldoende gevarieerd leefgebied en een voldoende omvang ervan te beschermen, in stand te houden of te herstellen.

Roodkeel- en parelduikers zijn gevoelig voor verstoring. Deze vogels komen van (ongeveer) november tot april in grote aantallen in de kustzone voor en kunnen, in voorkomende gevallen, in die periode dan ook verstoord worden vanwege zandsuppleties met schepen. Aangezien de Grijze Zeehond in de winterperiode haar jongen werpt en bruinvissen vooral ook in de winterperiode in de Noordzeekustzone voorkomen zijn de hiervoor genoemde verstoringen te voorkómen door de zandsuppleties buiten de periode november tot april te laten plaatsvinden. Daartoe heb ik ten behoeve van het voorkómen van verstoring van de Roodkeelduiker, Grijze Zeehond en Bruinvis een voorwaarde opgenomen. Overigens is deze voorwaarde ook gunstig voor de Parelduiker.

U komt tot de conclusie dat voor het door u gekozen aandachtsgebied in de Waddenzee geldt dat significante effecten afhangen van effecten als gevolg van bodemdaling. Deze effecten komen tot uiting in de hoogteligging van de bodem van de kwelders of de kombergingsgebieden en de oppervlaktes van de platen. Significante effecten zullen dan volgens u ook alleen optreden indien er significante bodemdaling en/of plaatoppervlakteverkleining zullen optreden of als gevolg van cumulatieve effecten. Ten aanzien van het habitatype 1140 wordt de afname van het plaatareaal als gevolg van gaswinning in de drie nieuwe velden ingeschat op maximaal 0,5 % verlies binnen de kombergingsgebieden Pinkegat en Zoutkamperlaag en de totale afname cumulatief op 1,3 %. Deze 1,3 % valt ruimschoots binnen de natuurlijke variatie van de wadplaten van 10 %. Vanwege deze geringe afname van 1,3 % is het onwaarschijnlijk dat hierdoor meetbare effecten op de biotiek zullen ontstaan.

Ten aanzien van het proces van verzilting/ontkalking merk ik op dat de werking van de zoetwaterbel onder de zandige platen in het Lauwersmeer niet juist is beschreven. De geconstateerde afname van de waardevolle duinvalleivegetaties is in het licht van de verwachte verzilting en ontkalking door zeespiegelstijging en bodemdaling te veel gerelativeerd. Theoretisch lijken duinvegetaties zich dankzij hoge kalkgehalten ter plaatse, namelijk lange tijd (een tot meerdere eeuwen) te kunnen handhaven. De belangrijkste oorzaken van achteruitgang moeten echter worden gezocht in de opbouw van organische stof en struweelvorming, derhalve zaken die binnen het beheer kunnen worden gereguleerd. Binnen het Lauwersmeer is de levensduur van de vegetaties beperkt tot enkele decennia als ze niet actief worden beheerd (maaien en afvoeren van maaisel). De conclusie kan dan ook worden getrokken dat het mogelijke effect op duinvalleivegetaties als gevolg van de gaswinning plaatselijk en gering zal zijn.

Met betrekking tot de mogelijke effecten op de Bruine en Grauwe Kiekendief merk ik het volgende op. Bij de beoordeling van de mogelijke gevolgen van kiekendieven in het Lauwersmeer door bodemdaling als gevolg van gaswinning gaat het in feite om een vergroting van de kans/het risico dat enkele belangrijke foerageergebieden van kiekendieven in het Lauwersmeer gedurende een bepaalde tijd verloren gaat als gevolg van een volledige overstroming waarbij de populatie veldmuizen wordt gedecimeerd. In het achtergrondrapport van A&W wordt aangegeven dat het om een viertal platen gaat waarvan er twee een hoogteligging hebben van circa 0,0 cm NAP en twee van + 20 à 25 cm NAP. De overstromingskans van platen rond NAP neemt bij 3 cm daling van de platen toe met circa 0,05 % ofwel 0,18 dag/jaar. Bij een hoogteligging van +20 à 25 cm NAP is die kans (veel) kleiner. Onder het huidige peilregime hebben de twee platen rond NAP (Bochtjesplaat en Schoenerbult) een overstromingskans van circa 0,5 dag per jaar. Door de bestaande winningen neemt die kans toe met 0,2 dag tot 0,7 dag per jaar, door de nieuwe winningen met circa 0,1 dag tot 0,6 dag per jaar. Tezamen is dit een toename van 0,2 à 0,3 dag tot 0,7 à 0,8 dag/jaar, derhalve een kleine toename. De twee platen van + 20 à 25 cm NAP, namelijk De Rug en het noordoostelijke deel van Bantswal (het zuidwestelijk deel ligt veel hoger) overstromen alleen bij zeer hoge waterstanden. In de afgelopen 17 jaar is een waterstand van +23 cm NAP één maal opgetreden in 1998. De daling van deze laatste platen bedraagt door de nieuwe winningen 2 tot 5 cm en door alle winningen tezamen 3 tot 6 cm. De overstromingskans neemt hierdoor toe met minder dan 0,05% ofwel minder dan 1 dag per 5 jaar, derhalve een zeer kleine toename. Overigens hebben de muizen van met name de Bantswal goede uitwijkmogelijkheden naar aangrenzende hoger gelegen gronden. Uit voorgaande blijkt dat de toename van de overstromingskans en overstromingsduur door bodemdaling als gevolg van gaswinning niet betekenisvol is. Gelet daarop ben ik van mening dat er ten aanzien van de grauwe en bruine kiekendieven zekerheid bestaat dat er als gevolg van gaswinning geen schadelijk gevolgen zijn. Daarbij neem ik in aanmerking dat de huidige betekenis van de foerageergebieden mede bepaald is door de overschrijdingen in twee jaren, namelijk de hoge waterstanden in 1998 en 2003/2004 en dat twee van de vier foerageergebieden na een overstroming relatief snel weer

(her)bevolkt kunnen worden door veldmuizen zoals in het verleden is gebleken (bij de Rug en Schoenerbult kan dat wat langer duren vanwege de geïsoleerde ligging). Overigens merk ik nog op dat binnen het peilbeheer in het algemeen rekening kan worden gehouden met hoge peiloverschrijdingen om zodoende het risico van voedselschaarste voor kiekendieven te verminderen. Het peilbeheer valt echter buiten het kader van onderhavige vergunningverlening.

Met betrekking tot de zogenaamde “Overige vogelsoorten” uit de aanwijzing Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer, de Roerdomp, het Woudaapje, de Kwartelkoning en de Velduil, merk ik het volgende op. Gelet op de eerdergenoemde effecten van de bodemdaling als gevolg van gaswinning in het Lauwersmeergebied zijn, omdat het leefgebied voor de Roerdomp, het Woudaapje, de Kwartelkoning nauwelijks wijzigt, er geen schadelijke gevolgen voor deze vogels te verwachten. Met betrekking tot de Velduil geldt hetzelfde als het hiervoor gestelde ten aanzien van kiekendieven, met dien verstande dat de Velduil in het Lauwersmeer momenteel niet als broedvogel voorkomt en de aanwezigheid zich in dit gebied beperkt tot incidentele waarnemingen.

Met betrekking tot de niet geslecteerde specifieke waarden vanuit de Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog merk ik het volgende op dat ingeval van onvoldoende zandsuppleties er mogelijk een indirect effect op de waarden van de Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog zou kunnen ontstaan. Indien echter voldoende zandsuppleties, waarbij rekening wordt gehouden met de aldaar aanwezige waarden, vóór of op de kust van de eilanden plaatsvinden om effecten van bodemdaling als gevolg van gaswinning te voorkómen zijn er echter ook geen indirecte effecten te verwachten op de waarden van deze gebieden. De plicht tot voldoende zandsuppletie is als voorwaarde opgenomen.

Voor wat betreft de Natura 2000-gebieden Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone kom ik dan ook tot de eindconclusie dat, met inachtnaam van de gestelde vergunningvoorwaarden, de zekerheid is verkregen dat de aangevraagde activiteiten geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de Waddenzee, Lauwersmeer, Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone, nu er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn voor deze gebieden.

LANDSCHAP

De voorgenomen activiteiten zullen plaatsvinden buiten de begrenzing van de voormalige natuurmonumenten Waddenzee en Lauwersmeer, doch hebben effecten in deze gebieden. Conform artikel V, lid 2, van de Wet tot wijziging van de Nb-wet 1998 in verband met Europeesrechtelijke verplichtingen juncto artikel 15a, lid 3, van de Nb-wet 1998 maken de beschermde waarden van dit natuurmonument zowel qua ecologie als qua landschap sinds 1 oktober 2005 integraal onderdeel uit van de instandhoudingsdoelstellingen van Vogel- en Habitatrichtlijngebied Waddenzee en het Vogelrichtlijngebied Lauwersmeer.

Voor de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer is, gelet op artikel 10a van de Nb-wet 1998, het instandhoudingsdoel met betrekking tot de voormalige natuurmonumenten Waddenzee, Lauwersmeer en Kwelders noordkust Friesland I, gericht op behoud, herstel en ontwikkeling van het natuurschoon en natuurwetenschappelijke betekenis.

Natuurschoon

Het staatsnatuurmonument 'Waddenzee' is destijds mede aangewezen vanwege het gegeven dat het waddengebied wordt ervaren als een gebied van bijzondere landschappelijke schoonheid. Het weidse karakter, het vrije spel der elementen, de voortdurende wijziging van de grenzen van land en water en de grote vormenrijkdom vormen wezenlijke kenmerken van het gebied. Het landschap kenmerkt zich door zijn vrijwel ongeschonden en open karakter. Van wezenlijk belang is voorts de in het gebied heersende rust. Ook in de toelichting bij de aanwijzing als beschermd natuurmonument Kwelders noordkust Friesland I wordt vermeld dat het gebied uit een oogpunt van natuurschoon van betekenis is door zijn weidse en ongerepte karakter en dat deze betekenis onlosmakelijk verbonden is met het natuurschoon van de aangrenzende delen van het Waddenzeegebied. In de toelichting van de aanwijzingen als beschermd en staatsnatuurmonument Lauwersmeer wordt ten aanzien van natuurschoon onder meer gesteld dat het natuurmonument uit een oogpunt van natuurschoon van grote betekenis is vanwege de relatief grote ongerepteheid en de weidsheid van het vlakke, open landschap.

Gelet op de eerder genoemde afstanden tot de voormalige natuurmonumenten Waddenzee, Kwelders noordkust Friesland I en Lauwersmeer is er in het onderhavige geval sprake van tijdelijke zichthinder door boorinstallaties bij de work-over en eventuele side-track werkzaamheden, het boren van een extra put, alsmede tijdens de abandonneringsfase.

Duisternis

Duisternis is een te beschermen en te behouden kenmerk voor de duurzame instandhouding en ontwikkeling van de Waddenzee. De voorgenomen activiteiten brengen voor zover zij niet bij daglicht worden uitgevoerd, enkel al vanwege veiligheidsvoorschriften, extra verlichting met zich mee. Met betrekking tot de verlichting zijn mitigerende voorschriften in de vergunning opgenomen, zodat de lichtuitstraling naar de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer toe tot het minimum wordt beperkt. Blijkens de voorschriften wordt de verlichting beperkt tot de noodzakelijke werkzaamheden bij nacht, de in verband met de veiligheid noodzakelijke verlichting en wordt de verlichting afgeschermd. Met deze maatregelen is er, gelet op het tijdelijke karakter, de afstand tot de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer, geen wezenlijk effect op het kenmerk duisternis voor de Waddenzee en het Lauwersmeer te verwachten. Gelet daarop is er geen zodanige aantasting van de duisternis op grond waarvan de vergunning niet verleend zou kunnen worden.

Door voorwaarden aan de vergunning te verbinden teneinde zichthinder en geluid zoveel mogelijk te beperken wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met inpassing in het landschap en de aldaar heersende rust.

Hoewel er sprake is van zichthinder, geluid en licht gedurende een aantal maanden bij boorinstallaties acht ik deze effecten op het natuurschoon met betrekking tot de Waddenzee, Kwelders noordkust Friesland I en Lauwersmeer, gelet op de doelstelling van behoud van het natuurschoon als bedoeld in artikel 15a, lid 3, van de Nb-wet 1998, aanvaardbaar vanwege het tijdelijk karakter ervan.

CUMULATIE

De door u aangeleverde beoordeling van de eventuele cumulatieve effecten acht ik, zowel qua landschappelijke aspecten alsmede vanuit het aspect van de in het gebied heersende rust volledig en juist van inhoud. Vanuit de ecologie acht ik de beoordeling niet geheel volledig van inhoud. De beoordeling wordt als volgt aangevuld.

In het bodemdalingsgebied van zowel de bestaande als de nieuwe gaswinnings vinden als activiteiten met mogelijke cumulatieve effecten schelpenwinning, baggerstort en verdieping van een vaargeul plaats.

Schelpenwinning vindt binnen het bodemdalingsgebied plaats in het Zoutkamperlaag en in het Westgat tussen Engelsmanplaat en Schiermonnikoog. Deze winningen brengen weliswaar veranderingen teweeg in de bodemgesteldheid en leefomgeving, maar door de wijze waarop de winning van schelpen plaatsvindt onder de gestelde voorwaarden in de Nb-wetvergunningen, zijn deze effecten gering en van tijdelijke aard.

Ten noordoosten van Lauwersoog ligt een baggerstortlocatie ten behoeve van het periodiek uitdiepen van de haven van Lauwersoog. Baggerstort geeft locale vertoebeling en een tijdelijke verhoging van het bodemoppervlak. Het uitdiepen en storten van de baggerspecie vindt binnen hetzelfde kombergingsgebied (Zoutkamperlaag) plaats. Gelet op de relatief geringe hoeveelheid baggerspecie die wordt gestort zijn de effecten gering en tijdelijk van aard.

Het onderhoud van de vaargeul betreft het verlagen van de periodiek ontstane drempels in de veerbootroute van Lauwersoog naar Schiermonnikoog. Het hierbij vrijkomende zand wordt afgevoerd. De effecten hiervan zijn lokaal, tijdelijk en derhalve gering van aard.

Gelet op bovenstaande ben ik van mening dat deze activiteiten, tezamen beschouwd met de gaswinning, cumulatief gezien, niet zullen leiden tot schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken en waarden van de betrokken Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer.

Afwegingskader Tweede nota PKB Waddenzee

In de Tweede nota PKB-Waddenzee (1993) is overwogen dat, indien een nadere afweging nodig is bij nieuwe activiteiten en bij uitbreiding of wijziging van bestaande activiteiten, het volledige (binnen deze PKB) opgenomen afwegingskader wordt gehanteerd. In dit verband kan opgemerkt worden dat van een dergelijke hantering geen sprake behoeft te zijn, aangezien reeds met het doorlopen van het afwegingskader zoals opgenomen in artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998, materieel aan de vereisten van het PKB-afwegingskader wordt voldaan.

Afwegingskader Nota Ruimte

Aangezien het afwegingskader van de Nota Ruimte het afwegingskader van de Habitatrichtlijn volgt, is met het doorlopen van het afwegingskader zoals opgenomen in artikel 19f, lid 1, van de Nb-wet 1998, uitgezonderd met betrekking tot het kenmerk duisternis, materieel aan de vereisten van het afwegingskader van de Nota Ruimte voldaan. Het kenmerk duisternis is hiervoor reeds apart overwogen.

Beoordeling monitoringsplan

Bij de aanvraag heeft u als bijlage 2 een monitoringsplan gevoegd. Dit plan heb ik getoetst aan de passende beoordeling die ten grondslag ligt van onderhavige aanvraag, het winningsplan en het meetplan op grond van de Mijnbouwwet, alsmede beoordeeld met betrekking tot de benodigde gegevens met het oog op een doelmatige uitvoering van het "hand aan de kraanprincipe".

Ter uitvoering van het monitoringsplan zal door de vergunninghouder een monitoringsprogramma, geldend voor een periode van 6 jaar worden opgesteld. Zowel ten behoeve van het monitoringsplan als ten aanzien van het monitoringsprogramma heb ik in onderhavige vergunning voorschriften opgenomen.

In het monitoringsplan wordt aangegeven dat de vissoorten Zeeprik, Rivierprik en Fint niet in een bestaand monitoringsprogramma zijn opgenomen, maar dat verwacht wordt

dat in 2006 in het kader van de Habitatrichtlijn een monitoringsprogramma voor deze soorten zal worden opgezet (RIVO). Met betrekking tot deze drie vissoorten merk ik op dat, afgezien van het voornemen om deze soorten al dan niet op te nemen in een monitoringsprogramma in het kader van de Habitatrichtlijn, de leefomgeving van vissoorten door bodemdaling als gevolg van bestaande en nieuwe gaswinningen niet zal worden aangetast. Daardoor is het hoogst onwaarschijnlijk dat de gaswinningen op een of andere manier zou kunnen leiden tot nadelige effecten op deze vissoorten.

Gelet op het voorgaande keur ik het voorliggende monitoringsplan goed onder de volgende voorwaarden:

- Tabel 2 dient te worden vervangen door onderstaande Tabel 2:

Tabel 2: Overzicht monitoringsonderdelen en -frequentie.

<i>WADDENZEE</i>		
Abiotiek	Naam/Instantie	Meetfrequentie
Erosie/sedimentatie Waddenzee	Lodingen: RWS	1x / 5 à 6 jaar
Erosie/sedimentatie Noordzeekustzone	Lodingen: RWS	1x / 5 à 6 jaar
Sedimentatiemetingen - Kwelders - Wad raaien - Waddengebied vaste meetpunten - Locatie bij Moddergat en Ameland-Oost	SEB metingen: Alterra Spijkermetingen: NCA Spijkermetingen: NAM GPS-metingen: NAM	2x / jaar 2 à 3x / jaar 1x / 3 jaar continue
Areaalmetingen Waddenzee (incl. kliferosie)	Remote sensing: NAM	1 à 2x / jaar
Biotiek		
Vegetatie kwelders	Alterra/RWS	1 à 2x / 2 jaar
Bodemdieren - Alle soorten plots meetnet - Schelpdieren	NIOZ NIOZ RIVO	2x / jaar 1x / jaar 1x / jaar
Broedvogels (incl. ruimtelijke spreiding broedplaatse)	LSB/BMP; SOVON / SBB / NM / IFG	1x / jaar
Wad/watervogels	Hvp-tellingen; SOVON / SBB / NM / IFG	3 à 5x / jaar
<i>LAUWERSMEER</i>		
Abiotiek	Naam/Instantie	Meetfrequentie
Areaalmetingen (incl. droogligging)	Hoogteliggingmetingen; NAM	1 à 2x / jaar
Inundatiefrequentie en -hoogte (drukdozen; peilschalen)	Inundatiemetingen; SBB/ Waterschap	Nog te bepalen
Verdroging/vernatting/verziltig (peilbuizen)	DINO-metingen; TNO	Nog te bepalen
Biotiek		
Vegetatiekartering	A&W / Alterra / SBB	1x / 5 jaar
Broedvogels	BMP / SOVON / SBB	1x / 2 jaar
Watervogels	SBB / SOVON	1x / mnd;
Rode lijst vogels	SBB / SOVON	1x / 10 jaar

- In Tabel 3 dient bij het deel “**HABITATRICHTLIJN**” in de kolom onder “**Soortnaam**” de “Bruinvis” te worden toegevoegd en bij het deel “**VOGELRICHTLIJN**” in de kolom onder “**Soorten**” te worden toegevoegd de soorten “Roodkeelduiker” en “Parelduiker”.
- In Tabel 4 dient in de eerste kolom een categorie “**Overige soorten**” te worden toegevoegd, onder vermelding van de onder deze categorie vallende soorten “Roerdomp”, “Woudaapje”, “Kwartelkoning” en “Velduil”.

Bestuurlijk model

De in de eerderevermelde kabinetsbrief van 28 juni 2004 aangekondigde “onafhankelijke instantie” heeft, als onafhankelijke auditor, invulling gekregen middels een vertegenwoordiging van de landelijke Commissie voor de Milieueffectrapportage, genaamd Auditcommissie gaswinning onder de Waddenzee.

Ten behoeve van de uitvoering van het monitoringsplan is het wenselijk dat een begeleidingscommissie wordt ingesteld waarin stakeholders kunnen plaatsnemen. De bevindingen van de begeleidingscommissie worden, naast de feitelijke jaarlijkse rapportage betreffende de monitoringsgegevens, vervolgens meegenomen in de rapportage van NAM aan de minister van LNV. NAM draagt zorg voor het instellen van de begeleidingscommissie.

Voor wat betreft de taken van de Auditcommissie gaswinning onder de Waddenzee zij verwezen naar de motivering in het projectbesluit “Gaswinning onder de Waddenzee vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen”.

Bespreking van de inspraak

Naar aanleiding van de publicatie van de kennisgevingen, de toezending en de terinzagelegging van alle ontwerp-besluiten in het kader van het Rijksproject Gaswinning onder de Waddenzee vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen, alsmede de openbare hoorzittingen, zijn in totaal 17 zienswijzen over de ontwerp-besluiten naar voren gebracht, te weten:

1. G. Buitenhuis, Vollenhove
2. R. Jacobs, Amsterdam
3. Vogelbescherming Nederland (Zeist), mede namens BirdLife International
4. P.J. Bos dga, Camping Lauwersoog, Lauwersoog
5. de Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee (Harlingen), de Vereniging Natuurmonumenten, It Fryske Gea, Stichting Het Groninger Landschap, de Friese Milieu Federatie en de Stichting WAD
6. Staatsbosbeheer regio Noord (Groningen)
7. Stichting Nateuropa (Vries)
8. Haven Hunzegat Zoutkamp B.V., Zoutkamp, en H.A. Sarolea, Utrecht
9. M.J. Jansen, IJmuiden
10. ing F.A. Jacobs, Emmeloord
11. M.C. Schrijver, Groningen en F.R. Hindriks, Paterswolde
12. J. Joordens, Amsterdam
13. A.E. Taekema, Schiermonnikoog
14. P.S. Driessen, Haren
15. Milieufederatie Groningen (Groningen)

16. G. Busser, waddenschilder, Warffum
17. Stichting Natuur en Milieu (Utrecht)

In zienswijzen 1, 2, 10 en 11 wordt gesteld dat zij gericht zijn op de ontwerpen van alle besluiten behorende bij het Rijksproject Gaswinning onder de Waddenzee. Ten aanzien van het ontwerp van het onderhavige besluit zijn echter inhoudelijk geen specifieke zienswijzen naar voren gebracht. In dit besluit zijn daarom géén overwegingen met betrekking tot deze zienswijzen opgenomen.

De zienswijzen die wel specifiek betrekking hebben op het ontwerp van dit besluit worden hierna behandeld, echter slechts voor zover deze voldoende concrete informatie bevatten om een reactie te kunnen geven en voor zover niet volledig in de onderhavige vergunning aan de reactie tegemoet wordt gekomen.

Hierna zal eerst cursief een samenvatting van een onderdeel van de zienswijze worden gegeven met daarna de reactie van LNV daarop.

Vogelbescherming Nederland en BirdLife International

Omdat de Waddenzee in een ongunstige staat van instandhouding verkeert zijn nieuwe versturende activiteiten uit den boze en wordt geadviseerd om de vergunningen niet te verlenen.

Uit de passende beoordeling volgt dat, met inachtnaam van de middelen de vergunningen gestelde randvoorwaarden, door de gaswinning de staat van instandhouding - die volgens inspreker ongunstig is - niet negatief wordt beïnvloed.

Een aantal trekvogels vindt in de wijde omgeving geen vergelijkbaar gebied als de Waddenzee om tijdens de trek bij te tanken. Hier heeft Nederland een internationaal grote verantwoordelijkheid. De cumulatie van effecten van activiteiten in essentiële gebieden langs de hele trekroute van deze soorten is daarom ten onrechte buiten beschouwing gelaten in de passende beoordeling.

De passende beoordeling alsmede de analyse daarvan in de Nb-wetvergunningen is adequaat m.b.t. de in het kader van onderhavige vergunningverlening relevante Natura 2000-gebieden. De beoordeling heeft plaatsgevonden op grond van het in het kader van de vergunningverlening op grond van de Nb-wet 1998 relevante afwegingskader en heeft zich in dat verband beperkt tot de in casu betrokken gebieden.

Het behoud van essentiële gebieden langs de trekroutes van vogels vergt internationale samenwerking. Wanneer er vergunning verleend wordt voor een activiteit, terwijl de instandhoudingsdoelen nog niet vaststaan, de monitoring nog niet in staat is geweest de precieze omvang van de wadplaten te registreren en de achteruitgang daarvan als gevolg van bijvoorbeeld gaswinning, en er niet onmiddellijk en adequaat wordt ingegrepen om dreigende achteruitgang door cumulatie van effecten te stoppen, dan handelt de vergunningverlener niet alleen in strijd met de Vogel- en Habitatrichtlijnen, maar geeft hij daarmee een verkeerd voorbeeld aan de internationale partners.

Hoewel de specifieke instandhoudingsdoelen voor de verschillende Natura 2000-gebieden nog niet officieel zijn vastgesteld is er in het kader van de Nb-wetvergunningverlening wel getoetst aan de relevante kenmerken van de relevante Natura-2000 gebieden.

De monitoring van platen zal Waddenzeebreed plaatsvinden. Middels de vergunningvoorschriften van de Nb-wetvergunningen is het, naast de meetresultaten op grond van het meetplan, mogelijk om in te grijpen en daarmee te voorkomen dat er schadelijke gevolgen voor de betreffende Natura-2000 gebieden op treden. Wat ook zij van de voorbeeldfunctie, dit betreft geen belang dat in het kader van de onderhavige vergunningverlening kan worden meegewogen.

In de passende beoordeling dienen niet alleen activiteiten als de bestaande gaswinning, maar bijvoorbeeld ook de recreatie, de activiteiten van defensie, de intensieve mosselvisserij en ontwikkelingen als klimaatverandering en de daarmee gepaard gaande zeespiegelrijzing als cumulatieve effecten te worden meegenomen. Dat is onvoldoende het geval en daarom meent Vogelbescherming Nederland en BirdLife International

dat Nederland in strijd met de eisen van de Natuurbeschermingswet de Waddenzee onvoldoende beschermt tegen een proces van sluipende en voortdurende achteruitgang.

De zeespiegelrijzing is meegenomen en bepaald mede de "ruimte" die er is om gas te winnen zonder nadelige gevolgen. De mogelijke cumulatie met versnelde zeespiegelrijzing wordt ondervangen door de gestelde natuurgrenzen.

Er treedt naar mijn mening geen mogelijke cumulatie op met recreatie, defensie en mosselzaadvisserij. Nu in de zienswijze niet nader wordt aangegeven waaruit de cumulatieve effecten met recreatie, defensie en mosselvisserij zouden bestaan is het niet mogelijk hier nader op in te gaan.

De voorspelling dat alle schade, veroorzaakt door gaswinning, uiteindelijk wordt hersteld, is met de gegevens op basis waarvan de passende beoordeling is opgesteld, onvoldoende onderbouwd. Er wordt geen inzicht gegeven in het onderliggende proces van platenherstel. Het is onduidelijk welke invloed gaswinning heeft op de kwaliteit van de platen en wat de invloed van klimaatverandering en zeespiegelrijzing is op het herstelproces.

Uit de passende beoordeling blijkt dat het tijdelijk verlies aan plaatareaal ruimschoots valt binnen de natuurlijke variatie. Er is een tijdelijke afname van het plaatareaal. Door de opgelegde randvoorwaarden aan de dalingssnelheid leidt dit echter niet tot significant plaatareaalverlies of reductie van de droogvalduur.

De redenering dat de tijdelijke afname van het platenareaal binnen de kombergingsgebieden Pinkegat en Zoutkamperlaag als gevolg van gaswinning acceptabel is omdat het a) ruimschoots binnen de natuurlijke variatie valt, b) verwaarloosbaar is in vergelijking met de winning bij Ameland en de afsluiting van de Lauwerszee en c) op de lange termijn vergelijkbaar is met de autonome ontwikkeling van de zeespiegelrijzing, is ons inziens onjuist en niet in overeenstemming met de Natuurbeschermingswet 1998 en met de NATURA 2000 concept-instandhoudingsdoelstellingen. Ook tijdelijke effecten kunnen, al dan niet in combinatie met andere negatieve effecten, significant zijn. Met inachtnaam van de voorschriften uit de betreffende Nb-wetvergunningen, is de conclusie dat er wetenschappelijk redelijkerwijs geen twijfel is dat er geen schadelijke gevolgen zijn. Er is naar mijn mening dan ook geen strijd met de Nb-wet 1998.

Tijdelijke effecten, al dan niet in combinatie met andere reguliere effecten, kunnen in het algemeen inderdaad significant zijn. In het onderhavige geval van gaswinning is echter, ook niet in combinatie met andere activiteiten, geen significantie geconstateerd.

Aangevoerd wordt dat de vermindering van wadplaten door de nieuwe winning bij Pinkegat slechts zorgt voor een langere hersteltijd van de winning bij Ameland en niet voor een extra netto vermindering in platenoppervlak op dit moment. De grote schadelijke effecten van de Amelandwinning zijn echter geen excuus om de effecten van de huidige winning verwaarloosbaar te achten, maar veeleer een noodzaak voor preventie- en herstelmaatregelen.

In het kader van onderhavige vergunningverlening worden preventieve maatregelen genomen in de vorm van preventief zand suppleren.

Overigens merk ik op dat de volgens inspreker grote schadelijke effecten van de Amelandgaswinning voor wat betreft het plaatareaal niet zijn aangetoond op basis van de aanwezige monitoringsgegevens. Weliswaar wordt modelmatig een zeer geringe plaatareaalvermindering berekend, echter door middel van verrichte monitoring is deze vermindering niet waarneembaar.

De genoemde natuurlijke variatie wordt onder andere veroorzaakt door de 18,6 jarige maancyclus. Het minimum en maximum areaal aan platen is met gaswinning gedurende een aantal cyclusunima en -maxima (een periode van meerdere decennia) lager dan de natuurlijke variatie zonder gaswinning zou bereiken en valt daarmee niet ruimschoots binnen de natuurlijke variatie.

De genoemde 18,6 jarige cyclus is meegenomen in de passende beoordeling. Daarin kon de door inspreker genoemde conclusie niet worden getrokken. Geconcludeerd is dat de geprognostiseerde afname van het plaatareaal ruimschoots binnen de natuurlijke variatie van 10 % van de wadplaten valt.

Het verweer dat het plaatvolume na de periode van bodemdaling uiteindelijk zal overeenkomen met de verlaging die door autonome ontwikkeling (zeespiegelrijzing) toch al zal ontstaan, gaat voorbij aan het verschil tussen een abrupte, vroegtijdige en een geleidelijke afname. Hoe de biotiek, waaronder de

vogels, kan omgaan met een dergelijke abrupte, vroegtijdige achteruitgang wordt ten onrechte buiten beschouwing gelaten en zou onderdeel moeten vormen van de effectberekening van de passende beoordeling.

Uit de passende beoordeling is naar voren gekomen dat, op basis van de best beschikbare informatie, dergelijke ontwikkelingen c.q. effecten niet zullen optreden.

De conclusie dat door het geringe verlies aan platenareaal 'waarschijnlijk' geen meetbare effecten ontstaan op de biotiek, waaronder de schelpdierbestanden en de vogels, levert niet de wetenschappelijke zekerheid dat geen significante effecten zullen plaatsvinden, zoals vereist in de Natuurbeschermingswet 1998 en zijn in tegenspraak met de NATURA 2000 concept-instandhoudingsdoelen, die herstel beogen.

Er is, op grond van de best beschikbare informatie, geconcludeerd dat er wetenschappelijk redelijkerwijs geen twijfel is dat, met toepassing van de strikte vergunningvoorwaarden, er geen schadelijke gevolgen zijn als gevolg van de onderhavige gaswinning.

Met de Natura 2000 concept-instandhoudingsdoelen is in het kader van de vergunningverlening Nb-wet 1998 nog geen rekening gehouden omdat de specifieke instandhoudingsdoelen voor onder andere de soorten nog niet zijn vastgesteld.

Het feit dat er volgens voorschrift 3.2. een causaliteit tussen achteruitgang van flora, fauna en geomorfologische waarden en de gaswinning moet worden aangetoond alvorens het instrument hand aan de kraan te hanteren, is niet in overeenstemming met de Natuurbeschermingswet 1998. Het voorzorgsprincipe dat in de Natuurbeschermingswet gehanteerd wordt gaat uit van een omgekeerde bewijslast, namelijk dat redelijkerwijs géén twijfel bestaat dat geen schadelijke gevolgen voor de natuurlijke kenmerken van de NATURA 2000 gebieden optreden. Pas als is aangetoond dat géén causaliteit bestaat tussen gaswinning en een achteruitgang, kan de gaswinning dus worden gecontinueerd.

Met het in de vergunningen Nb-wet 1998 aangegeven "hand aan de kraan systeem", de mitigerende maatregelen en de deels daartoe geformuleerde vergunningvoorschriften, is de zekerheid verkregen dat op grond van de best beschikbare informatie er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat de bodemdaling als gevolg van gaswinning, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de beschermde gebieden.

Indien uit meet- en monitoringsresultaten mocht blijken dat er aantasting dreigt op te treden of optreedt, kan met toepassing van het hand aan de kraan principe worden ingegrepen.

Naast causaliteit is middels voorwaarde 3.4 invulling te geven aan het voorzorgsprincipe. Voorschrift 3.4 van de onderhavige vergunning is tekstueel aangescherpt, zodat volledig invulling is gegeven aan het voorzorgsprincipe.

Het vorige punt klemt des te meer nu in voorschrift 3.2 aspecten worden genoemd die nu al herstelopgaven vereisen. Het kan niet de bedoeling zijn dat eventuele herstelmaatregelen "opgesoupeerd of geneutraliseerd" zou worden door de effecten van gaswinning. Bovendien heeft de jurisprudentie van het Europese Hof duidelijk gemaakt dat maatregelen al nodig zijn vóóordat er daadwerkelijke sprake is van achteruitgang (Owen-Duff).

Voor zover wordt bedoeld op herstelopgaven uit de Natura 2000 concept-instandhoudingsdoelen met de herstelopgaven wordt nog geen rekening gehouden omdat deze nog niet zijn vastgesteld. Als er geen achteruitgang wordt voorzien is het niet noodzakelijk vooraf maatregelen te treffen.

Voorschrift 3.3 impliceert dat de minister de uiteindelijke conclusie trekt dat er de hand aan de kraan dient te worden gehanteerd. Ons inziens kan de minister deze conclusie niet trekken omdat dit geen politiek besluit is. De conceptvergunning bevat onvoldoende waarborg dat bij een dergelijke constatering beleidsoverwegingen (bv van economische aard) buiten beschouwing blijven.

De opmerking met betrekking tot deze conclusie is juist, het gaat niet om een bestuurlijk oordeel, maar om een feitelijke constatering.

De minister van LNV is bevoegd gezag en kan na overleg met de minister van EZ besluiten dat de hand aan de kraan dient te worden gehanteerd.

In voorschrift 3.4 ontbreekt de mogelijkheid tot ingrijpen wanneer de effecten van de winning in combinatie met andere activiteiten schadelijke gevolgen blijkt te hebben.

Mogelijkheid tot ingrijpen in onderhavige vergunning is aanwezig ook als er eventueel schadelijke effecten zijn in cumulatie met effecten van andere activiteiten. Ingrijpen in andere activiteiten, waarvoor onderhavige vergunning niet is aangevraagd kan uiteraard niet door middel van onderhavige vergunning.

Met het hand aan de kraan principe wordt gesuggereerd dat à la minute en op de millimeter nauwkeurig de schadelijke effecten gestopt dan wel teniet gedaan kunnen worden. Dit is een simplificatie die zich niet verhoudt tot de complexiteit van het systeem.

“à la minute en op de millimeter nauwkeurig” zijn als zodanig niet gesuggereerd. Voor de effectiviteit van “Hand aan de Kraan” wordt verwezen naar het MER paragraaf 5.2.3 (“Bodemdalingsnelheid”) en daarin de figuren 5.13 en 5.14 op pagina 202. Deze figuren tonen in welk tempo de gemiddelde bodemdalingssnelheid zal afnemen na het volledig stoppen van de gasproductie. De reactie is onmiddellijk; de gemiddelde snelheid ten gevolge van de nieuwe winning valt binnen een jaar terug naar minder dan de helft en loopt daarna snel af naar nul. In het licht van het anticiperend toepassen van Hand aan de Kraan is die reactietijd voldoende om steeds binnen de gebruikruimte te blijven: een eventueel dreigende overschrijding wordt tijdig geconstateerd en voorkomen.

De gebruikruimte is zodanig bepaald dat het waddensysteem, ondersteund door passende zandsuppleties, in stand blijft.

Als gevolg daarvan is er ook geen aantasting van de overige natuurlijke kenmerken en waarden van de Waddenzee en Lauwersmeer te verwachten.

In het winning- en meetplan ontbreekt een nulmeting. Deze is essentieel voor het aantonen van de causaliteit tussen de gaswinning en schadelijke effecten op de natuurlijke kenmerken. Zonder nulmeting functioneert de hand aan de kraan voorzorg niet. In de vergunningverlening dient te worden uitgewerkt hoe verbanden tussen gaswinning en achteruitgang zullen worden aangetoond.

In het winning- en meetplan (bevoegd gezag de minister van EZ) is een nulmeting van de bodemhoogte voorzien.

Ook in onderhavige vergunning zal in nulmetingen worden voorzien, waaronder een Waddenzee brede bepaling van de oppervlakte wadplaat op basis van beschikbare ladinggegevens en recente luchtcartografie. Vanwege het essentiële karakter van nulmetingen is voorschrift 2.4 van de onderhavige vergunning hierop aangepast.

De verbanden tussen gaswinning en mogelijke achteruitgang zullen, gelet op de vergunningvoorschriften, blijken uit de resultaten ingevolge het meetplan, het monitoringsprogramma of anderszins en kunnen daarmee worden aangetoond.

Ten aanzien van de monitoringsgegevens ontbreekt een waarborg voor de openbaarheid (voorwaarde 2.6) en inzicht in en nadere definiëring van de kwaliteitsborging. Onduidelijk is hoe de besluitvorming na de jaarlijkse rapportage zal plaatsvinden.

Openbaarheid is van groot belang, daarom zal dit expliciet worden vastgelegd. Voorschrift 3.3 zal in die zin worden aangevuld dat van het advies van de commissie m.e.r. als onafhankelijke auditor enkel gemotiveerd kan worden afgeweken en dat het advies openbaar is nadat de bewindslieden een beslissing dan wel een besluit genomen hebben n.a.v. dat advies.

De kwaliteitsborging is voldoende gedefiniëerd in het kader van het Rijksprojectbesluit en winningsplan.

De extra zandsuppleties die nodig zijn om de bodemdaling door gaswinning te compenseren, zijn schadelijk voor de natuurlijke kenmerken van het NATURA 2000 gebied Noordzeekustzone.

De vanwege de gaswinning uit te voeren extra (circa 10-15 %) zandsuppleties (als mitigerende maatregel) vinden plaats door Rijkswaterstaat, gelijktijdig met haar reguliere zandsuppleties ten behoeve van kustverdediging. Deze suppleties veroorzaken, met inachtnaam van de gestelde voorschriften, geen aantasting van de te beschermen waarden.

In voorschrift 6.5. van de onderhavige vergunning is weergegeven dat, ter bescherming van natuurlijke kenmerken, de zandsuppleties buiten de periode 1 november tot 1 april plaats dienen te vinden.

Daarnaast is weergegeven dat ter plaatse voorkomende spisulabanken bij de suppleties zullen worden ontzien.

De voorwaarde dat de spisulabanken moeten worden ontzien vergt een nadere uitwerking in de vergunning. Er dienen inventarisaties van spisulabanken en onderzoek naar schadelijke effecten van zandsuppleties op deze bestanden plaats te vinden. Deze aspecten dienen te worden toegevoegd aan het meetplan.

Hoewel de plicht van het doen van onderzoek naar het vóórkomen van spisulabanken, voorafgaand aan de zandsuppleties, naar mijn mening reeds voortvloeit uit voorschrift 6.5, zal het in deze voorwaarde nog eens expliciet worden opgenomen.

Het meetplan is niet het juiste kader om dit op te nemen omdat dat het hier de mogelijke aantasting van natuurlijke kenmerken betreft, waardoor het meest logisch is om dit te reguleren via de Nb-wet 1998 en niet via de Mijnewet.

Als gevolg van de gaswinning zal een achteruitgang van het voedselareaal van kiekendieven in het Lauwersmeer plaatsvinden. Het verweer dat deze achteruitgang met peilbeheer kan worden opgelost, maar dat dit beheer buiten het kader van de vergunning valt, is niet in lijn met de Natuurbeschermingswet 1998. Als juridisch gezien al zou kunnen worden overgegaan tot compensatie, dan dient dit zonder meer in deze vergunning te worden geregeld.

In de Nb-wetvergunning is overwogen: "Overigens merk ik nog op dat binnen het peilbeheer in het algemeen rekening kan worden gehouden met hoge peiloverschrijdingen om zodoende het risico van voedselschaarste voor kiekendieven te verminderen. Het peilbeheer valt echter buiten het kader van onderhavige vergunningverlening."

LNV is voor wat betreft het peilbeheer geen bevoegd gezag. Derhalve kan het peilbeheer ter plaatse niet door LNV worden aangepast. Niet valt in te zien waarom dat niet in lijn zou zijn met de Nb-wet 1998 en daarmee met de onderhavige besluitvorming in het kader van die wet.

Vanwege het ontbreken van significante effecten hoeft er niet te worden gecompenseerd, artikel 19h, lid 1 is in onderhavig geval niet van toepassing.

Gezien het feit dat er met de Waddenzee een prioriteit habitat in het geding is, de eerdere bemoeienis van de Europese Commissie omtrent de gaswinning in de Waddenzee (waarschuwingsbrief commissaris Wallstrom, mei 2004), het feit dat dit ook gebeurd is met het project mainportontwikkeling Rotterdam, en als goed voorbeeld voor de overige lidstaten, adviseren wij om over de voorgenomen gaswinning in overleg te treden met de Europese Commissie alvorens over te gaan tot vergunningverlening.

Met betrekking tot de voorgenomen gaswinning is reeds, hoewel vanuit de Nb-wet 1998 niet verplicht nu in het onderhavige geval artikel 19g, lid 2 van de Nb-wet 1998 niet van toepassing is, op verzoek van de Europese Commissie, op 11 oktober 2005, overleg geweest met de Europese Commissie.

P.J. Bos

Er bestaan onverkort belangrijke onzekerheden en dit is in feite ook erkend door de opname van de voorwaarde, die kan worden omschreven als de (mysterieuze) 'hand aan de kraan'. Op geen enkele wijze is gebleken dat deze voorwaarde in procedureel opzicht zodanig is uitgewerkt dat deze een afdoende garantie biedt op onafhankelijke controle en zekerheid dat de winning ook daadwerkelijk gestopt wordt als onverhoopt natuurgrenzen overschreden worden.

Naast het vigerend stelsel van handhaving door Staatstoezicht op de Mijnen en de inspectie van het ministerie van LNV wordt een onafhankelijke instantie ingesteld vanuit de Commissie m.e.r..

De Commissie m.e.r. is onafhankelijk en zal fungeren als Auditcommissie gaswinning onder de Waddenzee. Daarmee is de onafhankelijkheid gewaarborgd. Voorschrift 2.6. van onderhavige vergunning zal hierop tekstueel worden aangepast.

Daarnaast is in de voorschriften het voorzorgsprincipe opgenomen (voorschrift 3.4. van onderhavige vergunning) en is vastgelegd dat er geen meetbare nadelige effecten mogen ontstaan (voorschrift 3.2. van onderhavige vergunning).

Daarnaast hebben naar aanleiding van de zienswijzen aanpassingen plaatsgevonden in de passage betreffende monitoring in paragraaf 5.2. van het Projectbesluit. In deze passage wordt een beschrijving

gegeven van de status van de commissie, de gang van zaken inclusief openbaarheid van rapportages, adviezen van de onafhankelijke auditcommissie, haar bevoegdheden en haar taken.

Zandsuppletie: afgezien van het feit dat vanuit procedureel opzicht deze constructie [suppletieplicht] te weinig waarborg biedt voor een objectieve beoordeling blijkt uit de stukken dat, als de natuurlijke sedimentatie achterblijft, er sprake is van 'leemte in kennis' ten aanzien van de vraag in hoeverre er kan worden gecorrigeerd door extra zandsuppleties.

De benodigde aanzanding zal kunnen worden geleverd vanaf de Noordzeekust wanneer als mitigerende maatregel zand wordt gesuppleerd onder de regie van Rijkswaterstaat. Door de preventieve aanvullende suppleties zal in de Waddenzee geen probleem ontstaan. Het zand wordt ook niet direct uit de suppleties onttrokken maar indirect via uitwisseling door middel van erosie en sedimentatie en heeft derhalve ook geen significant effect op de korrelgroottes in de Waddenzee.

Natuurschade door zandonttrekking aan de Noordzeekustzone wordt voorkomen door van te voren (kleine) hoeveelheden zand te suppleren.

Waddenvereniging, Vereniging Natuurmonumenten, It Fryske Gea, Groninger Landschap, Friese Milieufederatie, Stichting WAD

Er ontbreken waarborgen over de openbaarheid van de monitoringsgegevens.

Voorschrift 2.6. van de onderhavige vergunning is hierop aangepast.

Er ontbreken waarborgen over de status van de onafhankelijke instantie.

Inmiddels staat vast dat de Commissie m.e.r op zal treden als onafhankelijke commissie. De tussenzin kan vervallen. Voorschrift 2.6. van de onderhavige vergunning wordt hierop aangepast.

In art 3.3 van de Nbw-vergunningen dient "consultatie" vervangen te worden door "zwaarwegend advies".

Aangesloten wordt bij de terminologie volgens de wettelijke advisering van de Awb. Het woord "consultatie" wordt vervangen door "advies".

Het is onduidelijk welke stappen de onafhankelijke instantie na het toezenden van de rapportages neemt.

Voorschrift 3.3 van onderhavige vergunning wordt aangevuld met dat van het advies van de commissie m.e.r. als onafhankelijke auditor enkel gemotiveerd kan worden afgeweken en dat het advies openbaar is nadat de bewindslieden een beslissing dan wel een besluit genomen hebben n.a.v. dat advies.

Organisaties stellen voor om de organisatie van het hand aan de kraan principe goed in de vergunning te verankeren en in een aparte bijlage bij de natuurbeschermingswet-vergunningen nader uit te werken. De begeleidingscommissie dient te bestaan uit vertegenwoordigers van de natuurbeschermingsorganisaties en de betrokken overheden. Zij ziet toe op de kwaliteit en wetenschappelijke validatie van de gebruikte onderzoeksmethoden.

De overheid ziet het instellen van een begeleidingscommissie, in tegenstelling tot het instellen van de onafhankelijke commissie, niet als haar taak. Zij is er echter wel voorstander van dat een dergelijke begeleidingscommissie wordt ingesteld. De overwegingen in onderhavig besluit zijn op dit punt uitgebreid, met verwijzing naar Rijkspolicebesluit Gaswinning onder de Waddenzee vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen, waar e.e.a. in paragraaf 5.2 nader is geregeld. Daarnaast is in voorschrift 2.4. van de Nb-wetvergunning opgenomen dat de NAM een begeleidingscommissie instelt.

De begeleidingscommissie dient te bestaan uit vertegenwoordigers van de natuurbeschermingsorganisaties en de betrokken overheden. Zij ziet toe op de kwaliteit en wetenschappelijke validatie van de gebruikte onderzoeksmethoden.

De NAM is vrij de samenstelling van een dergelijke begeleidingscommissie te bepalen en de taken van die commissie vast te stellen.

In de instemmingsbesluiten [winningsplan en meetplan] en de Nbw-vergunningen worden geen nulmetingen voorgeschreven. Organisaties stellen voor om deze verplicht te stellen.

Er is in nulmetingen voorzien. Voorschrift 2.4 van de onderhavige vergunning wordt hierop aangepast. Vanwege het essentiële karakter ervan zal de nulmeting nog eens expliciet worden vastgelegd. Voorschrift 2.4 van de onderhavige vergunning wordt hierop aangepast. De verbanden tussen gaswinning en mogelijke achteruitgang zullen gelet op de vergunningvoorschriften blijken uit de resultaten ingevolge het meetplan, het monitoringsprogramma of anderszins en daarmee kunnen worden aangetoond.

Het meten van de spisula is niet goed geregeld. De organisaties stellen voor om het meten van spisula onderdeel te maken van het monitoringsprogramma op basis van de Nb-wet.

Hoewel de plicht van het doen van onderzoek naar het vóórkomen van spisulabanken, voorafgaand aan de zandsuppleties, naar de mening van LNV reeds voortvloeit uit voorwaarde 6.5, zal het in deze voorwaarde nog eens expliciet worden opgenomen.

Indien de minister besluit om Nbw-vergunningen aan te passen dienen derde-belanghebbenden in de gelegenheid te zijn om een zienswijze uit te brengen.

Tegen de, op grond van artikel 42 lid 3 van de Nb-wet 1998 gepubliceerde, mogelijke wijzigingen staat, omdat het hier besluiten in de zin van de Awb betreft, de mogelijk van bezwaar open.

Aan art 3.2 van de Nbw-vergunningen moet een zinsnede worden toegevoegd om het cumulatieve element een juiste plaats te geven.

Mogelijkheid tot ingrijpen in onderhavige vergunning is aanwezig ook als er eventueel schadelijke effecten zijn in cumulatie met effecten van andere activiteiten. Ingrijpen in andere activiteiten, waarvoor onderhavige vergunning niet is aangevraagd kan uiteraard niet door middel van onderhavige vergunning.

De habitatoorten Zeeprik, Rivierprik en Fint dienen in het monitoringsprogramma te worden opgenomen.

Deze soorten worden niet meegenomen in het monitoringsprogramma voor gaswinning. De reden hiervoor is dat de leefomgeving van vissoorten door bodemdaling als gevolg van bestaande en nieuwe gaswinningen niet zal worden aangetast. Daardoor is het hoogst onwaarschijnlijk dat de gaswinning op een of andere manier zou kunnen leiden tot nadelige effecten op deze vissoorten.

Indien het peilbeheer in het Lauwersmeergebied niet verandert, dient de achteruitgang van het voedselareaal voor de Blauwe en Grauwe Kiekendief te worden gecompenseerd. De houder van de vergunning dient deze compensatie uit te voeren. In de vergunning dient dit als voorwaarde te worden opgenomen.

Uit het door het bureau Altenburg & Wymenga uitgevoerde aanvullend onderzoek is gebleken dat de toename van de overstromingskans en overstromingsduur door bodemdaling als gevolg van gaswinning niet betekenisvol is. Vanwege het daardoor ontbreken van aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Lauwersmeergebied als gevolg van bodemdaling door gaswinning, is in het onderhavige geval artikel 19h, lid 1 van de Nb-wet 1998 niet van toepassing en behoeft er niet te worden gecompenseerd. Overigens merk ik op dat LNV geen bevoegd gezag is inzake het peilbeheer.

Staatsbosbeheer

Staatsbosbeheer stelt voor om de organisatie van het hand aan de kraan principe goed in de vergunning te verankeren en in een aparte bijlage bij de Natuurbeschermingswetvergunningen nader uit te werken.

De overwegingen in onderhavig besluit zijn op dit punt uitgebreid, met verwijzing naar Rijksprojectbesluit Gaswinning onder de Waddenzee vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen, waar e.e.a. in paragraaf 5.2 nader is geregeld.

Staatsbosbeheer heeft nog geen voorstellen voor mitigerende en compenserende maatregelen ontvangen. Zonder uitwerking van deze maatregelen lijkt vergunningverlening te voorbarig. In de vergunning dienen mitigerende en compenserende maatregelen als voorwaarde opgenomen te worden. Uit het door het bureau Altenburg & Wymenga uitgevoerde aanvullend onderzoek is gebleken dat de toename van de overstromingskans en overstromingsduur door bodemdaling als gevolg van gaswinning

niet betekenisvol is. Vanwege het daardoor ontbreken van aantasting van de natuurlijke kenmerken van het Lauwersmeergebied als gevolg van bodemdaling door gaswinning, is het niet noodzakelijk geacht dat mitigerende maatregelen worden getroffen. Omdat er geen significante effecten optreden is in het onderhavige geval artikel 19h, lid 1 van de Nb-wet 1998 niet van toepassing en behoeft er niet te worden gecompenseerd.

Overigens merk ik op dat LNV geen bevoegd gezag is inzake het peilbeheer.

De overige opmerkingen in de zienswijze van Staatsbosbeheer zijn gelijklopend aan de inspraakreactie van de Waddenvereniging e.a.. Voor de beantwoording van deze opmerkingen zij hier dan ook korthedshalve naar verwezen.

Haven Hunzegat Zoutkamp B.V., Zoutkamp en H.A. Sarolea

Er bestaan onverkort belangrijke onzekerheden en dit is in feite ook erkend door de opname van de voorwaarde, die kan worden omschreven als de (mysterieuze) 'hand aan de kraan'. Op geen enkele wijze is gebleken dat deze voorwaarde in procedureel opzicht zodanig is uitgewerkt dat deze een afdoende garantie biedt op onafhankelijke controle en zekerheid dat de winning ook daadwerkelijk gestopt wordt als onverhoopt natuurgrenzen overschreden worden.

Naast het vigerend stelsel van handhaving door Staatstoezicht op de Mijnen en de inspectie van het ministerie van LNV wordt een onafhankelijke instantie ingesteld vanuit de Commissie m.e.r..

De Commissie m.e.r is onafhankelijk en zal fungeren als Auditcommissie gaswinning onder de Waddenzee. Daarmee is de onafhankelijkheid gewaarborgd. Voorschrift 2.6. van onderhavige vergunning zal hierop tekstueel worden aangepast.

Daarnaast is in de voorschriften het voorzorgsprincipe opgenomen (voorschrift 3.4. van onderhavige vergunning) en is vastgelegd dat er geen meetbare nadelige effecten mogen ontstaan (voorschrift 3.2. van onderhavige vergunning).

Daarnaast hebben naar aanleiding van de zienswijzen aanpassingen plaatsgevonden in de passage betreffende monitoring in paragraaf 5.2. van het Projectbesluit. In deze passage wordt een beschrijving gegeven van de status van de commissie, de gang van zaken inclusief openbaarheid van rapportages, adviezen van de onafhankelijke auditcommissie, haar bevoegdheden en haar taken.

Zandsuppletie: afgezien van het feit dat vanuit procedureel opzicht deze constructie [suppletieplicht] te weinig waarborg biedt voor een objectieve beoordeling blijkt uit de stukken dat, als de natuurlijke sedimentatie achterblijft, er sprake is van 'leemte in kennis' ten aanzien van de vraag in hoeverre er kan worden gecorrigeerd door extra zandsuppleties.

De benodigde aanzanding zal kunnen worden geleverd vanaf de Noordzeekust wanneer als mitigerende maatregel zand wordt gesuppleerd onder de regie van Rijkswaterstaat. Door de preventieve aanvullende suppleties zal in de Waddenzee geen probleem ontstaan. Het zand wordt ook niet direct uit de suppleties onttrokken maar indirect via uitwisseling door middel van erosie en sedimentatie en heeft derhalve ook geen significant effect op de korrelgroottes in de Waddenzee.

Natuurschade door zandonttrekking aan de noordzeekustzone wordt voorkomen door van te voren (kleine) hoeveelheden zand te suppleren.

Stichting Nateuropa

De omvangrijke rapporten over Waddengaswinning, zoals het RIKZ rapport en het MER kunnen tot geen andere conclusie leiden dat gaswinning onder de Waddenzee niet kan worden toegestaan:

- *een toename van verlies van wadplaten wordt voorspeld*
- *de droogvaltijd verandert, met nadelige gevolgen voor bodemdieren, vogels en zeehonden*
- *bodemdaling vergroot de zandhonger met als gevolg zandverplaatsingen onder water, waardoor bodemdieren, zeegras en mosselbanken bedreigd worden*
- *erosie door sedimentonttrekking bedreigt flora en fauna en de veiligheid van kustbewoners*
- *de cijfers in de rapporten zijn onzeker door versnelde zeespiegelstijging*
- *cumulatie: bij elke nieuwe gaswinning ontstaat een dubbeleffect met de vorige en volgende winning*
- *prognoses zijn onbetrouwbaar (zie de realiteit van gaswinning bij Ameland); na het stoppen met gaswinning gaat het naijlen nog lange tijd door*

- *extra zandsuppleties zullen in lengte van jaren moeten plaatsvinden; van de effecten daarvan is wegens ontbreken van daarvoor vereist onderzoek veel niet bekend.*

Voor wat betreft de aangevoerde biotische- en a-biotische punten geldt met betrekking tot de belangen die de Nb-wet 1998 beoogt te beschermen het volgende.

Met het in de vergunningen Nb-wet 1998 aangegeven “hand aan de kraan systeem”, de mitigerende maatregelen en de deels daartoe geformuleerde vergunningvoorschriften, is de zekerheid verkregen dat op grond van de best beschikbare informatie er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat de bodemdaling als gevolg van gaswinning, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de beschermde gebieden.

De hand aan de kraan methode houdt in dat wanneer vastgesteld wordt dat er schade optreedt ten gevolge van de gaswinning, dat gaswinning dan afhankelijk van de aard en ernst van deze schadelijke gevolgen, dient te worden getemporeerd dan wel gestopt opdat de schadelijke gevolgen worden voorkómen dan wel weggenomen.

Deze systematiek gaat ervan uit dat er eerst bodemdalingsschade ontstaat. Dit is in strijd met het voorzorgsbeginsel.

In voorschrift 3.4 van de onderhavige vergunning staat onder meer “schadelijke gevolgen zijn of dreigen op te treden”. Het is derhalve niet enkel achteraf. Bodemdaling heeft niet direct schade tot gevolg, daarom is er een gebruiksruimte ingesteld. Indien binnen gebruiksruimte wordt geopereerd is derhalve geen schade te verwachten.

Aangezien Lauwersmeer en Waddenzee vallen onder de Vogel- en Habitatrichtlijn is het noodzakelijk dat de minister van LNV een eigen afweging maakt t.a.v. het doorslaggevend maatschappelijk belang. Dit is niet gebeurd.

Aangezien er is geconstateerd dat er geen aantasting van de natuurlijke kenmerken zal optreden is een afweging t.a.v. het maatschappelijk belang (artikel 19g, lid 2 van de Nb-wet 1998) in het onderhavige geval niet aan de orde.

De minister van LNV stelt dat “de zekerheid is verkregen dat op grond van de best beschikbare informatie er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat de aangevraagde activiteiten, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de beschermde Natura 2000-gebieden Waddenzee en Lauwersmeer. Deze conclusie geldt onder de aangegeven mitigerende maatregelen, het “hand aan de kraan systeem” en de deels daartoe geformuleerde vergunningsvoorschriften.”

De Stichting Nateuropa bestrijdt de “zekerheid” en stelt dat de minister de vergunning niet mag verlenen.

LNV is van mening dat, op grond van de best beschikbare informatie, de zekerheid is verkregen dat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat de aangevraagde activiteiten, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de betrokken Natura 2000-gebieden. Deze conclusie geldt onder de aangegeven mitigerende maatregelen, het “hand aan de kraan systeem” en de deels daartoe geformuleerde vergunningsvoorschriften. Derhalve kunnen de Nb-wetvergunningen worden verleend.

De formuleringen in artikel 3.4 en artikel 6.3 laten ruimte voor economische overwegingen. Dit acht de stichting onjuist.

De toevoeging “na overleg met de minister van EZ” is vanwege het feit dat de minister van EZ voor deze winning ook bevoegd gezag is vanwege het winningsplan en meetplan. Daarin wordt de winning en de daarmee verband houdende bodemdalingssnelheid gereguleerd. Deze parameters kunnen niet los gezien worden van hetgeen wordt geregeld in deze Nb-wetvergunning.

De noodzaak van extra zandsuppletie ter compensatie van bodemdaling is in strijd met de doelstelling “met een minimale invloed van menselijke handelingen” uit de concept pkb Derde Nota Waddenzee. Extra zandsuppletie in de Noordzeekustzone is een mitigerende maatregel waardoor er geen effecten zullen optreden op de Natura 2000-gebieden Duinen Ameland en Duinen Schiermonnikoog.

In artikel 6.5 wordt een aantal vogelsoorten gemist, evenals de wijze waarop handhaving van dit onderdeel geregeld gaat worden.

In voorschrift 6.5 worden in het geheel geen vogelsoorten genoemd.

Handhaving is geregeld in artikel 3.10. Daarnaast is handhaving mogelijk op grond van artikel 43 lid 2 van de Nb-wet 1998 (intrekking), artikel 57 van de Nb-wet 1998 (bestuursdwang) en artikel 57 van de Nb-wet 1998 in samenhang met 5:32 Awb (last onder dwangsom). Daarnaast is ook strafvervolgning mogelijk.

In deze beschikking ontbreekt een beschrijving van de wijze waarop de minister denkt om te gaan met het probleem van de causaliteit. De Waddenzee is een zeer dynamisch gebied (...). In dit complexe systeem is het extreem moeilijk zo niet onmogelijk om eenduidige causale verbanden hard te maken. Daardoor is een methode als "hand aan de kraan" voor een dynamisch gebied als de Waddenzee onbruikbaar. Hantering ervan is misleidend en laakbaar.

Het vaststellen van causaliteit speelt met name een rol bij handhaving van de vergunningvoorschriften en of de geformuleerde voorschriften handhaafbaar zijn. In de beschikking gaat het echter niet enkel om causaliteit. In voorschrift 3.4 van de vergunning is het voorzorgsbeginsel uitgewerkt. Het is blijkens de vergunningvoorschriften derhalve niet alleen mogelijk bij causale verbanden in te grijpen, maar ook is het mogelijk om bij dreiging van negatieve effecten voor de natuurlijke kenmerken van de betrokken gebieden adequaat op te treden.

M.J. Jansen

Uitgaande van het voorzorgsbeginsel moeten alle voorbereidingen worden opgeschort.

Met het in de vergunningen Nb-wet 1998 aangegeven "hand aan de kraan systeem", de mitigerende maatregelen en de deels daartoe geformuleerde vergunningvoorschriften, is de zekerheid verkregen dat op grond van de best beschikbare informatie er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat de bodemdaling als gevolg van gaswinning, gelet op de relevante instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de beschermde gebieden. Mocht evenwel tijdens de winning schade aan de natuurlijke kenmerken dreigen dan zullen op grond van voorschrift 3.4, waarin het voorzorgsbeginsel is neergelegd, adequate maatregelen worden genomen.

J.Joordens

De reactie van de Cie m.e.r. op de eerdere reactie van de insprekerster op het MER is onjuist: het feit dat het omklappen niet eerder is gebeurd is geen bewijs dat het niet zal/kan gebeuren; de Cie m.e.r. ontkent feitelijk dat fysische en biologische processen in de Waddenzee zich in samenhang en in wisselwerking afspelen; en de bewijslast ligt bij de NAM, niet bij de insprekerster.

Het kabinet is van oordeel dat op basis van alle thans beschikbare informatie de onzekerheden en twijfel over de gevolgen van gaswinning in voldoende mate zijn weggenomen. De gegevens en adviezen wijzen alle in dezelfde richting, namelijk dat gaswinning binnen strikte randvoorwaarden mogelijk is zonder significante gevolgen voor de natuur. Met inachtnaam van de voorschriften uit de betreffende Nb-wetvergunningen, is de conclusie dat er wetenschappelijk redelijkerwijs geen twijfel is dat er geen schadelijke gevolgen zijn.

Voor wat betreft de mogelijkheid van het omklappen van het systeem, houdt de insprekerster geen rekening met de dempende werking van golfslag, windgedreven stroming, hogere getijden, biota-sedimentatieinteracties en korrelgrootte-invloeden. In praktijk is er nog nooit een overgang naar een ander evenwicht waargenomen, ofschoon in het verleden grote ingrepen als de afsluiting van de Zuiderzee en Lauwerszee zijn gedaan in het systeem van de Waddenzee. Door het strak handhaven van de randvoorwaarde aan de bodemsnelheid zullen geen significante effecten aan het oppervlak optreden.

Insprekerster verzoekt om zo spoedig mogelijk aanvullend onderzoek te laten doen in de vorm van een gedegen risico-analyse.

Gelet op de uitgevoerde passende beoordeling en de gestelde vergunningvoorschriften is er geen aanleiding een nadere risico-analyse uit te voeren.

A.E. Taekema

In bijlage 2 van het monitoringplan staat “het gebied dat beïnvloed kan worden door bodemdaling door de voorgenomen gaswinning inclusief de cumulatie met bestaande gaswinning”. Betwist dat Schiermonnikoog daar niet in zou vallen vanwege de “schotel”. Maakt bezwaar tegen deze omissie. Schiermonnikoog valt alleen voor wat betreft de Zuidwest punt onder de dalingsschotel waarvoor de natuurgrenzen die zijn gesteld gelden. De aanpak voor gaswinning is zodanig dat gaswinning mogelijk is zonder significante effecten. De resterende onzekerheden zijn weggenomen. Dit geldt ook ten aanzien van Schiermonnikoog. Er wordt vanuit gegaan dat er geen schadelijke gevolgen zullen zijn voor het eiland Schiermonnikoog als gevolg van bodemdaling door gaswinning indien zandsuppleties plaatsvinden.

In kaart 2 bij het monitoringplan staan enkele stippen van meetlocaties op Schiermonnikoog. In de tekst staat echter niet wat en hoe er gemeten gaat worden en met welke frequentie. Maakt bezwaar tegen deze omissie.

In Tabel 2 van het monitoringplan staan de monitoringonderdelen en – frequentie genoemd. Het monitoringplan zal verder worden uitgewerkt in een nog op te stellen en door of vanwege mij in te stemmen monitoringprogramma voor de gaswinning onder de Waddenzee.

Het monitoringprogramma is vaag over de kwelders van Schiermonnikoog (blz 4).

Ook dit punt zal verder worden uitgewerkt in het monitoringsprogramma voor de gaswinning onder de Waddenzee.

P.S. Driessen

Verbaast zich over meldingen van zandsuppletie met zand gewonnen onder meer uit de Noordzee voor het Waddengebied, terwijl eerder gesuggereerd is dat van bodempeilverlaging geen sprake zou zijn omdat de natuur zorg zou dragen dat zandsuppletie zal plaatsvinden.

Dat zandsuppletie plaatsvindt blijkt duidelijk uit onderdeel 6 van de voorschriften van onderhavige vergunning. Zandsuppleties vinden plaats in de Noordzeekustzone (door Rijkswaterstaat)

Een deel van dit zand komt via een natuurlijk proces in de Waddenzee terecht.

Constaateert als vogelspotter een duidelijke teruggang in soorten en aantallen vogels. Maakt op grond van de stand van zaken rond de vogels en de bijzondere bescherming die deze behoren te genieten, bezwaar tegen gaswinning in de Waddenzee.

Uit de passende beoordeling volgt dat, met inachtneming van de middelen de vergunningen gestelde voorschriften, door de gaswinning noch de staat van instandhouding van de Waddenzee voor wat betreft de vogels, noch anderszins, negatief zal worden beïnvloed.

Milieufederatie Groningen

Het behoud van essentiële gebieden langs de trekroutes van vogels vergt internationale samenwerking. Wanneer er vergunning verleend wordt voor een activiteit, terwijl onvoldoende zekerheid is dat er geen schadelijke gevolgen voor het beschermde gebied en de natuurwaarden zullen zijn, dan handelt de vergunningverlener niet alleen in strijd met de Vogel- en Habitatrichtlijnen, maar geeft hij daarmee een verkeerd voorbeeld aan de internationale partners.

Middels de vergunningvoorschriften van de Nb-wetvergunningen is het, naast de meetresultaten op grond van het meetplan, mogelijk om in te grijpen en daarmee te voorkómen dat er schadelijke gevolgen voor de betreffende kenmerken van de Natura-2000 gebieden optreden.

In voorschrift 3.2 worden aspecten genoemd die nu al herstelopgaven vereisen. Het kan niet de bedoeling zijn dat eventuele herstelmaatregelen “opgesoupeerd of geneutraliseerd” zou worden door de effecten van gaswinning.

Voor zover wordt bedoeld op herstelopgaven uit de Natura 2000 concept-instandhoudingsdoelen is met de herstelopgaven in het kader van de vergunningverlening Nb-wet geen rekening gehouden omdat de specifieke instandhoudingsdoelen voor onder andere de soorten nog niet zijn vastgesteld.

De overige opmerkingen in de zienswijze van Milieufederatie Groningen zijn gelijklopend aan de inspraakreactie van Vogelbescherming Nederland en BirdLife International. Voor de beantwoording van deze opmerkingen zij hier dan ook korthedshalve naar verwezen.

G. Busser

De heer Busser heeft in zijn zienswijze enkele opmerkingen gemaakt die weliswaar gerelateerd zijn aan de belangen die de Nb-wet 1998 beoogt te beschermen, doch deze opmerkingen zijn door de heer Busser gericht op het Rijksprojectbesluit. Daarom zijn in het onderhavige besluit hierover géén overwegingen met betrekking tot deze zienswijze opgenomen, maar wordt korthedshalve verwezen naar hetgeen hieromtrent is opgenomen in het Rijksprojectbesluit.

Stichting Natuur en Milieu

De opmerkingen met betrekking tot de zienswijze van Stichting Natuur en Milieu zijn gelijklopend aan de inspraakreactie van Vogelbescherming Nederland en BirdLife International. Voor de beantwoording van deze opmerkingen zij hier dan ook korthedshalve naar verwezen.

CONCLUSIE

Uit de overwegingen zoals opgenomen in de, als integraal onderdeel van dit besluit te beschouwen, passende beoordeling kan geconcludeerd worden dat er geen sprake zal zijn van een aantasting van de natuurlijke kenmerken van de betrokken gebieden.

Ik ben dan ook van mening dat, onder de door mij gestelde vergunningvoorwaarden, met de betreffende passende beoordeling de zekerheid is verkregen dat de aangevraagde activiteiten geen schadelijke gevolgen zullen hebben voor de natuurlijke kenmerken van de betrokken beschermde gebieden, nu er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel bestaat dat er geen schadelijke gevolgen zijn.

Derhalve ben ik van mening dat de gevraagde vergunning kan worden verleend.

Bijlage 2 bij besluit DRZ/06/2589/HD/SM, d.d. 23 juni 2006

Rapporten die tezamen de passende beoordeling vormen:

- MER "Aardgaswinning in het Waddenzeegebied vanaf de locaties Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen".
- Alterra: "Natuurwaarden in de kombergingsgebieden Pinkegat en Zoutkamperlaag en mogelijke effecten van bodemdaling door gaswinning."
- Grontmij: "Effectenstudie aardgaswinnings Moddergat, Lauwersoog en Vierhuizen."
- Altenburg en Wymenga: rapport 703, "Natuurwaarden in het Lauwersmeergebied en mogelijke effecten van bodemdaling door gaswinning." (inclusief aanvulling d.d. 14 april 2006).
- Waterloopkundig laboratorium/Delft Hydraulics: Rapport Z 3991; "Abiotische effecten van de bodemdaling in de Waddenzee door gaswinning."

Bijlage 3 bij besluit DRZ/06/2589/HD/SM, d.d. 23 juni 2006

Monitoringsplan